

Міністерство освіти і науки України
Київський національний лінгвістичний університет

ШКВОРЧЕНКО НАТАЛІЯ МИКОЛАЇВНА

УДК 811.111'23'37:316.32(410)(043.5)

ТИПОЛОГІЧНА ІНДЕКСАЦІЯ ПОЛІТИЧНОЇ ТОКСИЧНОСТІ
В МЕДІЙНОМУ ДИСКУРСІ США, ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ І УКРАЇНИ

10.02.17 – порівняльно-історичне і типологічне мовознавство

РЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
доктора філологічних наук

Київ – 2023

Дисертацією є рукопис

Робота виконана в Міжнародному гуманітарному університеті, Міністерство освіти і науки України

Офіційні опоненти:

доктор філологічних наук, професор
Радзівська Тетяна Вадимівна,
Інститут мовознавства ім. О. О. Потебні
Національної академії наук України,
провідний науковий співробітник
відділу загального мовознавства

доктор філологічних наук, професор
Славова Людмила Леонардівна,
Київський національний університет
імені Тараса Шевченка, Навчально-науковий
інститут філології, завідувач кафедри
теорії та практики перекладу з англійської мови

доктор філологічних наук, професор
Шевченко Ірина Семенівна,
Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна, завідувач кафедри
ділової іноземної мови та перекладу

Захист відбудеться “23” травня 2023 р. о 10.00 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 26.054.04 Київського національного лінгвістичного університету за адресою: 03150, Київ-150, вул. Велика Васильківська, 73.

З дисертацією можна ознайомитися в науковій бібліотеці Київського національного лінгвістичного університету за адресою: 03150, Київ, вул. Велика Васильківська, 73.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради

М. О. Шутова

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Дисертація присвячена дослідженню ступенів семіотизації політичної токсичності в медійних дискурс-портретах політиків США, Великої Британії і України шляхом типологічної індексації.

Сучасна лінгвоперсонологія характеризується новими тенденціями у вивченні когнітивно-семіотичних процесів медійного дискурс-портретування публічних особистостей (П. Зернецький), передусім політичних. Наразі вже напрацьована методологічна база для побудови портретів таких політиків, як Б. Клінтон, Р. Рейган, Т. Блер (С. Потапенко); Дж. Маккейн, Б. Клінтон, В. Ющенко (Л. Славова); Б. Обама, Г. Клінтон, Ю. Тимошенко, В. Ющенко (І. Серякова); В. Брандт, Й. Фішер, Г. Шредер, Й. Гаук, А. Меркель, П. Порошенко (Н. Петлюченко); Дж. Буш (мол.), Б. Обама, Д. Трамп (І. Шевченко) та ін.

У перебігу характеристик ключових понять політичної лінгвоперсонології науковці розпочали дискусію навколо феномена *токсичності*, попередні результати якої свідчать про те, що ознака "токсичний" вже перестала бути метафорою і набула наукової інтерпретації у термінах *психології* на зразок "токсична маскуліність" (А. Коламба, К. Харрінгтон), "токсичне середовище" (Дж. Гарбаріно), "токсичні співробітники" (Д. Майнор, М. Хаузман), "токсичні взаємини" (Л. Гласс) тощо. Поступово терміном *токсичність* починають оперувати в *суспільно-політичних науках* у складі різних термінологічних дескрипцій: "токсична політика" (М. Лібуарон), "токсичне політичне лідерство" (О. Будок) та ін.

Останнім часом термін "політична токсичність" набув широкої популярності в *медійному дискурсі* тих країн, де гостра суспільно-політична атмосфера стала каталізатором агресивної вербальної, пара- та (або) невербальної поведінки політичних діячів, спрямованої на дискримінацію опонента за різними ознаками з метою подальшого його сприйняття як токсичного (Дж. Олівер, А. Саторра). У сучасному просторі медійного дискурсу спостерігається активне вживання термінів "токсичні телеграм-канали", "токсичні бульбашки", "токсична продуктивність" (К. Муррей), "токсичне лідерство" (А. Бандаркер, Б. Келлерман, С. Рай) тощо.

На початку ХХІ ст. у царині журналістикознавства США з'явилося навіть термінологічне словосполучення "токсичний політичний дискурс" (англ. *toxic political discourse*) на позначення стану публічної політичної риторики, зумовленої впливом розмовних політичних теле- та радіо-шоу, де коментатори навмисно провокують учасників до емоційних конфронтацій (Л. Даутова, А. Фетцер).

Окрему проблему в цій площині становить необхідність уточнення визначення понять *медійний дискурс* і *політичний дискурс*, де під першим розуміють "тематично сфокусовану, соціокультурно детерміновану мовленнєву діяльність в інформаційному просторі мас-медіа (М. Беднарк, А. О'Кіф, Н. Феркло), предметом вивчення якої є не лише політичні процеси, а насамперед способи їхнього аналізу й подальша трансляція знань про них" (Р. Ентман, К. О'Халлоран, З. Трайкова), тимчасом під другим (Л. Компанцева, Н. Кравченко, Т. Радзієвська, Г. Яворська) – "поєднання тезаурусу прецедентних висловів, моделей типових мовленнєвих дій і жанрів спілкування, орієнтованих на обслуговування сфери політичної комунікації" (Л. Славова).

Основними характеристиками політичного дискурсу є міфологічність, ритуальність, театральність й агональність, через які реалізується його ігрова природа та маніпулятивність (Я. Гнезділова, А. Ковалевська). У ракурсі семіотики політичний дискурс витлумачують як знакове утворення, що має два виміри: реальний і віртуальний. У реальному вимірі – це текст у конкретній ситуації політичного спілкування, а у віртуальному – знаковий конструкт медійного простору, орієнтований на сферу політичної комунікації (Л. Нагорна, Дж. Рейнелль). Ключовим поняттям реального і віртуального політичного дискурсу є *мовна особистість політика* (Л. Славова), узагальнений портрет якого семіотизується в *медійному дискурсі* і відображає як типові риси учасників політичного процесу, так і відмінну поведінку на тлі взаємин із політичними опонентами (П. Зернецький, Г. Рябоконт).

Мовленнєві дії та дискурсивні практики (І. Серякова) публічних політиків можуть завдавати шкоди, генеруючи механізми **семіозису політичної токсичності** (Н. Киселюк, Л. Тіррель), зокрема персуазивні, що дискредитують опонента за допомогою вербальних відкритих закликів і комунікативних девіацій (Х. Дяків), невербальних месенджерів політиків, а також паравербальних: просодичних (гучність, темп, паузація, мелодика, тембр, ритм, фразовий наголос) і кінесичних (рухи рук, голови, тіла, міміка) засобів, що відтворюють емоційний стан політика-мовця (Г. Граттон, Л. Солощук).

Теоретичне обґрунтування поняття політичної токсичності як однієї з характеристик *дискурс-портрету мовної особистості політика* ґрунтується на 1) положеннях теорії пізнання, що аргументує провідну роль емоцій і тіла в когнітивних процесах (А. Мартинюк) і вивчає способи: тілесного вираження внутрішнього світу людини; екстеріоризації емоцій у дискурсивному просторі (П. Екман); семіотизації соматикону як невербальної діяльності (І. Серякова), де аудиторія семіологізує (усвідомлює, інтерпретує) жести, пози, міміку, тон голосу людини (Р. Екслін, Д. Морріс); 2) засадах критичного дискурс-аналізу (Р. Водак, Л. Вуд, Р. Крогер, Г. Приходько, Н. Філліпс); 3) теорії політичного дискурсу (Т. ван Дейк, Н. Кравченко та ін.); 4) концепціях дискурсивних і комунікативних стратегій (Ф. Бацевич, А. Белова, Т. ван Дейк, О. Іссерс, Г. Почепцов, Т. Радзієвська, І. Шевченко та ін.).

У методологічному плані для дослідження цього феномену рекомендують залучати **індекс політичної токсичності**, який було апробовано для аналізу трансверсальності (англ. *transversality*) – подібності думок політиків у різних сегментах іспанського суспільства і політичних дебатів навколо питання незалежності Каталонії і який визначається як коефіцієнт випадковості Пірсона на основі регулярних національних опитувань населення (Дж. Олівер, А. Саторра).

Трансфер цієї методики здійснено у рефероване дослідження, за результатами застосування якої запропоновано новий напрям – **семіозис політичної токсичності**, що передбачає вимірювання ступеня семіотизації вербального, паравербального й екстралінгвального знакоконструювання політичної токсичності в дискурс-портретах політиків із позицій політичної лінгвоперсонології, медіадискурсології, когнітивної семіотики, когнітивної лінгвокомпаративістики і зіставної типологічної індексації.

Актуальність теми дисертації зумовлена її спрямуванням на вивчення нових понять лінгвоперсонології, з-поміж яких останнім часом актуалізовано інтерес до осмислення міждисциплінарного феномену токсичності, що набув термінологічного статусу в різних наукових сферах, проте потребує подальшої інтерпретації у царині політичної комунікації. Необхідність зіставно-типологічного дослідження політичної токсичності в медійному дискурсі США, Великої Британії і України пояснюється загостренням загальної суспільно-політичної ситуації у світі, де ці країни є ключовими суб'єктами нової геополітики, стимулюючи вчених до розроблення нових комунікативних стратегій для забезпечення ефективної взаємодії усіх учасників політичних процесів, надаючи перевагу тим, що сприятимуть пом'якшенню й нейтралізації токсичних ефектів, які в різних ступенях прояву мають місце в їх перебігу.

Зв'язок дисертації із науковими програмами, планами, темами. Дисертацію у вигляді рукопису виконано самостійно відповідно до тематичного плану науково-дослідницьких робіт кафедри романо-германської філології та методики викладання іноземних мов Міжнародного гуманітарного університету "Лінгвістичні та лінгводидактичні основи формування багатомовної та полікультурної компетенції", що є складником загальнонаукової університетської теми "Тенденція становлення і розвитку соціогуманітарної сфери в Україні" (номер державної реєстрації 01104000678). Тему дисертації затверджено Вченою радою Київського національного лінгвістичного університету 08 листопада 2022 року (протокол № 5).

Метою дисертаційної роботи є здійснення типологічної індексації політичної токсичності в медійному дискурсі США, Великої Британії і України шляхом виявлення спільних і відмінних способів і засобів її семіотизації у досліджуваних лінгвосоціумах.

Поставлена мета передбачає вирішення таких **завдань**:

- сформулювати теоретичні положення для інтерпретації феномену токсичності в різних сферах наукового знання;
- визначити вербальні, паравербальні й екстралінгвальні засоби ідентифікації токсичності в медіа-політичному дискурсі;
- розробити методику експериментально-інструментального дослідження політичної токсичності в медійному дискурсі США, Великої Британії і України і сконструювати її наукову модель;
- визначити *tertium comparationis* для зіставлення способів і засобів семіотизації політичної токсичності шляхом типологічної індексації;
- реконструювати первинну семантичну та ціннісно-поняттєву зони концептів **ТОХІСІТУ/ТОКСИЧНІСТЬ** у лексикографічних джерелах англійської і української мов та простежити хронологію розширення їх семантичної структури в європейських мовних картинах світу;
- експериментально ідентифікувати асоціативно-образну зону конструювання політичної токсичності в свідомості американців, британців і українців та визначити її місце в структурі концептів **ТОХІСІТУ / ТОКСИЧНІСТЬ**;
- встановити типи вербальної індексації політичної токсичності в медійному дискурсі США, Великої Британії і України;

- виявити спільні й відмінні засоби паравербальної семіотизації політичної токсичності в медійному дискурсі США, Великої Британії і України;
- побудувати моделі просодико-кінесичного відображення токсичності політиків у медійному дискурсі США, Великої Британії і України;
- адаптувати типологічні індекси математичної лексикостатистики для діагностики ступенів семіотизації політичної токсичності в медійних дискурс-портретах політичних діячів США, Великої Британії і України.

Об'єкт дисертації становить медійно-дискурсивний феномен політичної токсичності.

Предметом вивчення в дисертації є: 1) вербальні, паравербальні й екстралінгвальні засоби ідентифікації токсичності в медіа-політичному дискурсі; 2) експериментальна й інструментальна діагностика способів і засобів відображення уявлень про політичну токсичність у свідомості американців, британців та українців; 3) типологічні індекси для вимірювання ступенів прояву політичної токсичності в медійних дискурс-портретах політичних лідерів і діячів США, Великої Британії і України.

Гіпотеза дослідження полягає в тому, що політична токсичність є результатом сприйняття поведінки людини, яка завдає репутаційних втрат політику або дискримінує опонента під час публічної взаємодії, відображеної у медійному дискурсі. Універсальною для трьох дискурсів є адженда ЕЛЕКТОРАЛЬНА БОРОТЬБА, в межах якої опоненти завжди вважають один одного токсичними (міжмовний та міжваріантний збіги), але контрастні форми семіотизації політичної токсичності в медійному дискурсі США, Великої Британії і України зумовлюються актуальними для кожної із країн інформаційними аджендами: РАСИЗМ, СЕКСИЗМ, КСЕНОФОБИЯ (США), ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ, НАЦІОНАЛІЗМ, ПАРТІГЕЙТ (Велика Британія), КОРУПЦІЯ, ВІЙНА, АНТИУКРАЇНСЬКІСТЬ, ЗРАДА (Україна) (міжмовні та міжваріантні розбіжності).

Джерельна база дисертації складається з відеозаписів виступів сучасних політиків загальним обсягом 36 годин, висловлення або вчинки яких визначаються в медійному дискурсі США, Великої Британії і України за допомогою індексів токсичності. **Фактичний матеріал** дисертації становлять **1345** фрагментів медійного дискурсу (США – 591, Велика Британія – 472, Україна – 282) за період **2014 – 2022** років. Основним матеріалом експериментального розділу є отримані від американців, британців і українців реакції в загальній кількості 100 асоціативних есе, з яких було виокремлено **126** асоціативних ознак концепту ТОХІСІТУ / ТОКСИЧНІСТЬ (США – 40, Велика Британія – 51, Україна – 35); під час проведення першого *ідентифікаційного* експерименту виокремлено **118** ознак маніфестації токсичності в *американських*; **121** – у *британських* та **152** – в мовленні *українських* політиків. Під час другого *ідентифікаційного* експерименту на визначення ступеня токсичності політичної промови та його взаємозв'язку зі словами, голосом, жестами та мімікою політика виокремлено **591** дискурс-фрагмент у транскриптах промов *американських* політиків; **472** – у *британських*; **282** – в *українських* політиків. Цей матеріал залучено для проведення *акустичного та кінетичного аналізу*.

Загальна кількість одиниць на позначення жестових і мімічних рухів, що супроводжують тональні й динамічні емоції у токсичному висловленні, склала **3209** одиниць.

Для *реконструкції концепту TOXICITY / ТОКСИЧНІСТЬ* та формування дискурс-портретів політичної токсичності лінгвоперсоналій США, Великої Британії і України сформовано реєстр медійних контентів, загальною кількістю **6000** одиниць, з яких виокремлено семи – маркери політичної токсичності в медіа США (**624** ознаки), Великої Британії (**515** ознак) і України (**180** ознак).

Методи дослідження. Методологічна база дисертації ґрунтується на синергетичному принципі комплексного застосування релевантних емпіричних й експериментальних методів, методик і прийомів зіставно-типологічного дослідження, які були адаптовані для діагностики ступеня прояву політичної токсичності: *лексикографічний аналіз* – для визначення семантичної структури концептів *TOXICITY / ТОКСИЧНІСТЬ* в англійській і українській мовах; *метод наскрізної вибірки* – для ідентифікації знаків семіотизації (вербальних, паравербальних, екстралінгвальних) політичної токсичності у фактичному й експериментальному матеріалі дослідження; *когнітивно-семантичний метод* – для здійснення процедури *реконструкції* структурних зон концептів *TOXICITY / ТОКСИЧНІСТЬ* в англійській (в її двох варіантах) і українській мовах з урахуванням асоціативної зони, семіотизованої знаками з національно-культурними компонентами семантики; *зіставний метод* – для обрання *tertium comparationis* – токсичного висловлення – семіотизованого утворення, що має вербальну, паравербальну та екстралінгвальну форми вираження, та подальшої *зіставної інтерпретації* їхніх спільних і відмінних характеристик; окремі прийоми *методу дискурс-аналізу* – для виявлення знаків токсичності висловлень / поведінки політиків, що експліцитно семіотизовані в медійних дискурсах США, Великої Британії і України як "токсичний політик/політикиня"; *методика проведення двох ідентифікаційних експериментів* – для адитивної і візуальної семіотизації токсичності у транскриптах політичних промов з ідентифікацією вербальних і паравербальних знаків токсичності; *комп'ютерний інструментарій* (програмні пакети для оброблення мовленнєвого сигналу PRAAT 6.1.16 й аудіо- та відеосигналу Sound Forge 11.0) – для здійснення *контент-аналізу* темпоральних, динамічних і тональних параметрів діагностики токсично-семіотизованого мовлення політиків із урахуванням гендерного чинника; *статистичні методи* із залученням *однофакторного* та *двофакторного дисперс-аналізу* – для визначення корелятивної залежності ступеня семіотизації токсичності від засобів її маніфестації у промовах політиків США, Великої Британії і України; *методика типологічної індексації Кейселлі*, зокрема математична формула
$$I_{\text{токс}} = \frac{V_i - V_{\text{min}}}{V_{\text{max}} - V_{\text{min}}} \cdot 100\% \quad \text{для}$$

обчислення сумарного типологічного індексу семіотизації політичної токсичності лідерів і діячів США, Великої Британії і України; *дискурсивно-типологічний метод* – для виявлення ступеня типологічної семіотизації політичної токсичності у колективних, асоціативно-індивідуальних, символічних та медійних дискурс-портретах політиків США, Великої Британії і України.

Наукова новизна одержаних результатів дисертації полягає в розробленні *нового наукового напрямку* – *семіозису політичної токсичності* в компаративно-контрастивній перспективі, який передбачає синтез вербального, паравербального та екстралінгвального знакоконструювання феномену політичної токсичності з позицій медіадискурсології, політичної лінгвоперсонології, когнітивної лінгвокомпаративістики та зіставної типологічної індексації ступенів прояву лінгвокогнітивних феноменів.

Уперше апробовано нову методологію комплексного дослідження токсичної політичної комунікації у медійних дискурсах США, Великої Британії і України з урахуванням експериментальних даних й інструментального оброблення мовленнєвого сигналу.

Новим здобутком у роботі є *таксономія* вербальних (на лінгвосеміотичному рівні), концептуальних (на когнітивно-семіотичному рівні), паравербальних (на дискурсивно-семіотичному рівні: просодичних, рухових, мімічних) і екстралінгвальних (кольорова гама, символіка передвиборчої боротьби, одяг, музичний супровід) способів і засобів маніфестації токсичності в американському, британському й українському медійному дискурсі та *діагностика* ступеня семіотизації політичної токсичності в промовах політичних лідерів і діячів трьох країн. Новою є побудована наукова модель феномену *політичної токсичності*.

Реконструйовано глибинну структуру концептів TOXICITY / ТОКСИЧНІСТЬ: поняттєву зону – представлену семантичною структурою імен концептів та їх синонімів, і ціннісну зону, об'єктивовану маркерами-вербалізаторами із негативним полюсом оцінки: в англійській мові – HARM (школа), UNPLEASANTNESS (неприємність), MALICIOUSNESS (злість), UNHAPPINESS (нещастя), в українській мові – ШКОДА та ЗЛІСТЬ.

Асоціативна зона концептів TOXICITY / ТОКСИЧНІСТЬ семіотизована маркерами з національно-культурними компонентами семантики: в американській свідомості – це об'єктиватори, що мають чітку соціально-політичну спрямованість і пов'язані з різними видами дискримінації, теорії змови та ін.; у британській лінгвокультурі – це асоціати, що семантично відображають трансформації у стереотипах іміджу Великої Британії та Королівської родини; в українській лінгвокультурі – це вербальні реакції респондентів, які семантично виражають негативні репутаційні втрати мовних особистостей політиків через приниження честі й гідності та знецінення морально-духовної сторони політичної конкуренції.

Уперше встановлено, що токсичність іміджу політиків-чоловіків на паравербальному рівні формується їх схильністю до використання сильних тонально-динамічних емфаз та імпульсивних повторюваних тілорухів руками із вказівним пальцем, що в кожного політика є індивідуальним соматичним жестом; сприйняття жінок-політиків як токсичних пов'язане з їх спільними фізіогномічними характеристиками обличчя (знаків губами та погляду), а також схильністю до сильних тонально-динамічних емфаз у завершальній частині промов у візуальному іміджі; за типом вираження токсичність політиків-чоловіків є експлікованою і більш агресивною, тоді як у політиків-жінок вона має прихований характер і транслюється через меліоративно-забарвлені паравербальні засоби.

Визначено типологічні індекси для діагностики ступенів семіотизації політичної токсичності в медійних дискурс-портретах американських, британських і українських топ-політиків за формулою панель нормування Кейселлі, яка дозволяє отримати значення змінної у межах від 0 до 100%. Політики, що мають рівень вище за 60% належать до групи 1 (високий ступінь семіотизації токсичності); вище за 15%, проте менше 60% – до групи 2 (середній ступінь семіотизації токсичності); нижче за 15% – до групи 3 (низький ступінь семіотизації токсичності). Обрано математичну формулу для обчислення сумарного типологічного індексу семіотизації політичної токсичності лідерів і діячів США, Великої Британії і України:

$$I_{\text{токс}} = \frac{V_i - V_{\min}}{V_{\max} - V_{\min}} \cdot 100\%$$

де V_{\max} і V_{\min} – максимальне й мінімальне значення змінної, а V_i – загальна кількість змінних.

Виявлено модуси розгортання токсичного ефекту та *диктуми* формування токсичного іміджу політика в його колективному, асоціативно-індивідуальному, символічному та медійному дискурс-портреті.

Доведено гіпотезу про те, що політична токсичність є результатом сприйняття поведінки політика / політикині, яка завдає репутаційних втрат або дискримінує опонента під час публічної дискурс-конкуренції, семіотизованої у медіадискурсі.

Теоретичне значення одержаних результатів дисертації сформульовано у положеннях, які винесено на захист, і полягає в поглибленні теоретичних здобутків медіадискурсології, політичної лінгвоперсонології, когнітивної лінгвокомпаративістики та зіставної типологічної індексації ступенів семіотизації лінгвокогнітивних феноменів. Запропонована методологічна процедура реконструкції концептуальних структур, а також міжмовне / міжваріантне зіставлення способів і засобів семіотизації політичної токсичності в медійному дискурсі США, Великої Британії і України із залученням експериментального інструментарію, лексико-статистичної індексації і математичних формул забезпечили доведення сформульованої гіпотези.

Зміст дисертації сформульовано в положеннях, які **винесено на захист**:

1. Політична токсичність як когнітивно-дискурсивний і семіотичний феномен медійного дискурсу США, Великої Британії і України характеризується мотиваційно-прагматичними настановами учасників політичної комунікації, риторичними традиціями та комунікативними піар-технологіями політичної конкуренції, що призводить до політичного протистояння і навіть конфлікту. Сприйняття політичної токсичності серед різних груп реципієнтів не є однаковим, а її маніпулятивний вплив на свідомість є прямим, непрямим та опосередкованим.

2. Способи і засоби (вербальні, паравербальні й екстравербальні) семіотизації політичної токсичності в медійному дискурсі досліджуваних країн залежать від політичних поглядів представників американської спільноти, британської і української лінгвокультур, а також від їх конфігурації у політичних промовах. Політична токсичність американських і британських політиків характеризується тенденцією до вербального знакоконструювання і транслюється переважно через вербальні канали, тоді як політична токсичність українських політиків конструюється переважно за допомогою пара- й екстравербальних знаків.

3. Глибинна структура концептів TOXICITY / ТОКСИЧНІСТЬ в англійській і українській мовах представлена семантичними сценаріями їх вербалізаторів у прямому і переносному значеннях. При цьому метафоричне значення прикметника *токсичний* / *toxic* реалізується у сполученні з іменником, ужитим у прямому значенні.

4. Контрастні асоціативні уявлення про токсичність у представників американського соціуму мають чітку суспільно-політичну спрямованість і пов'язані із різними видами дискримінації, теоріями змови тощо. Найбільш токсичними контентами у виступах американських політиків є висловлення, які дискримінують адресата за ознакою раси або гендеру.

5. Контрастні асоціативні уявлення про токсичність у представників британської лінгвокультури пов'язані з трансформаціями іміджу Великої Британії та Королівської родини. Найвища токсичність інформаційних контентів у виступах британських політиків пов'язана з темами міграції та євроскептицизму (Brexit), а також з відмовою британського принца Гаррі та його дружини Меган Маркл від виконання королівських обов'язків (Megxit) і виникненням у зв'язку з цим нового для британського суспільства контенту расизму.

6. Контрастні асоціативні уявлення про токсичність у представників української лінгвокультури пов'язані із негативними психологічними репутаційними втратами мовних особистостей політиків-співрозмовників через приниження гідності та знецінення морально-духовних й інших традицій. Найвищий рівень токсичності інформаційних контентів в українській політиці визначається ідеологічним блоком проблем, пов'язаних із територіальним і політичним суверенітетом України ("Незалежність"), мовним питанням ("Двомовність") і національною ідеєю ("Армія. Мова. Віра").

7. Токсичне висловлення є семіотизованим утворенням, яке має вербальну, паравербальну та екстралінгвальну форми вираження. До вербальних форм семіотизації токсичності належать зневажливі висловлення політика, які спрямовані на поляризацію і завдання психологічної та/або іміджевої шкоди учасникам політичної дискусії, до паравербальних – просодичні та жестово-мімічні форми, до екстралінгвальних – кольорова гама, символіка передвиборчої боротьби, одяг та аксесуари, музичний супровід тощо.

8. Контрастні форми семіотизації політичної токсичності в американському, британському й українському медійному дискурсі визначаються гендерними чинниками. Сприйняття жінок-політиків як токсичних пов'язане з їх спільними фізіогномічними характеристиками обличчя, зокрема губами та поглядом, а також схильністю до сильних тонально-динамічних емфаз у завершальній частині промови в їх тонально-візуальному іміджі; токсичність політиків-чоловіків за типом вираження є експлікованою і більш агресивною, тоді як у політиків-жінок токсичність має прихований характер і транслюється через меліоративно забарвлені паравербальні засоби.

9. За результатами типологічної індексації політичної токсичності в медійних дискурсах США, Великої Британії і України політичних лідерів і діячів класифіковано за трьома ступенями семіотизації в їхніх промовах: високий, середній, низький.

До першої групи (високий ступінь семіотизації) віднесено Дональда Трампа (100), Терезу Мей (93,7), Боріса Джонсона (100), Юлію Тимошенко (100) і Петра Порошенка (81,7), Найджела Фаража (65,1); до другої (середній ступінь семіотизації): Ненсі Пелосі (58,9), Пріті Пател (57,1), Гіларі Клінтон (50), Джеремі Корбіна (34,9), Віктора Медведчука (42,1) та Арсена Авакова (24,6); до третьої групи (низький ступінь семіотизації): Александрію Окасіо-Кортес (10,3), Ендрю Куомо (2,6), Ірину Верещук (1,3), Ньюта Гінґріча (0,7), Гео Лероса (0,7) і Джона Беркоу (0,5).

10. Кореляція міжмовних і міжваріантних збігів і розбіжностей характеризується наявністю як універсальних, так і контрастних форм семіотизації політичної токсичності в актуальних медійних аджендах США, Великої Британії і України. *Універсальною* для медійного дискурсу трьох країн є адженда ЕЛЕКТОРАЛЬНА БОРОТЬБА, *контрастні форми* семіотизації політичної токсичності стосуються тем РАСИЗМУ, СЕКСИЗМУ, КСЕНОФОБІЇ у медійному дискурсі США; ЄВРОСКЕПТИЦИЗМУ, ПАРТІГЕЙТУ – Великої Британії; КОРУПЦІЇ, ВІЙНИ, АНТИУКРАЇНСЬКОСТІ, ЗРАДИ – України.

Практичне значення одержаних результатів дослідження вбачається у можливості трансферу розробленої методики типологічної індексації політичної токсичності та діагностики її прояву в мовленнєвій поведінці політичного діяча як носія колективних лінгвосеміотичних дискурс-портретів для вивчення іміджевих компетентностей політиків у період електоральної боротьби в інших лінгвокультурах. Виконаний компаративно-експериментально-типологічний аналіз токсичного іміджу політика в різних медійних середовищах може бути застосований для вивчення поведінки політиків як опініон-лідерів у різних цільових аудиторіях, на які поширюється ефект від його токсичної риторики.

Отримані результати роботи можуть бути також використані в освітньо-науковому процесі в ЗВО під час викладання дисциплін із зіставного мовознавства (розділи "Теорія мовних універсалій", "Методика зіставного аналізу інтонаційних систем"), контрастивної лінгвістики (розділи "Контрастивний опис мови", "Контрастивна фонетика", "Типи просодичних універсалій та унікалій"), теорії міжкультурної комунікації (розділ "Типологія міжкультурної комунікації"); дисциплін вільного вибору здобувача вищої освіти, зокрема з практичної риторики, когнітивної семіотики, лінгводискурсології, а також для підготовки кваліфікаційних робіт здобувачів вищої освіти.

Апробація результатів дослідження здійснювалася на щорічних звітних конференціях професорсько-викладацького складу та міжкафедральних семінарах Міжнародного гуманітарного університету (2014 – 2022 рр.), на засіданні кафедри германської і фіно-угорської філології Київського національного лінгвістичного університету (2022 р.), а також у доповідях на *одному міжнародному семінарі*: Міжнародний науковий семінар Академічного товариства Міхала Балудянського (Словаччина, Братислава, 15-18 березня 2016 р.); *двох міжвузівських семінарах*: Міжвузівський семінар "Контрастивні лінгвістичні студії" (Україна, Одеса, ОНУ імені І. І. Мечникова, НУ "ОЮА", МГУ, 18 червня 2019 р.); Міжвузівський науково-методологічний семінар "Токсичні інформаційні контенту у політичній комунікації США, Великої Британії і України" (Україна, Одеса, ОНМА імені А. В. Нежданової,

МГУ, 27 жовтня 2021 р.); *двох круглих столах*: Міжуніверситетський круглий стіл "Англійська мова у 21 столітті: спосіб мислення, професійної комунікації та діалогу культур" (Україна, Одеса-Дрогобич, НУ "ОЮА", Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка, 8 квітня 2016 р.); Міжнародний Круглий стіл "Філологічна трансдисциплінарність: від моно- до полідискурсивних практик" (Україна, Київ, Київський національний лінгвістичний університет, 25 травня 2022 р.).

Основні результати дослідження представлено у доповідях на 30 наукових і науково-практичних конференціях та конгресах, із них на 26 міжнародних: III Міжнародна наукова Інтернет-конференція НУ "ОЮА" "Філологія XXI століття: теорія, практика, перспективи" (Україна, Одеса, 25 квітня 2014 р.); III Міжнародна науково-практична конференція Одеського національного політехнічного університету "Актуальні дослідження у соціальній сфері" (Україна, Одеса, 15 травня 2014 р.); Міжнародна науково-практична конференція "Сучасний вимір філологічних наук" (Україна, Львів, 30 – 31 травня 2014 р.); I Міжнародна науково-практична конференція "Актуальні проблеми викладання фахових дисциплін у вищій школі" (Україна, Одеса, 14 листопада 2014 р.); VIII Міжнародна науково-практична конференція, присвячені пам'яті доктора філол. н., проф. А. К. Корсакова "Лінгвістична теорія та практика: історичне надбання, актуальні проблеми та перспективи розвитку" (Україна, Одеса, 18 грудня 2014 р.); IV Міжнародний науковий конгрес з суспільних і гуманітарних наук "Гендерні аспекти англomовного офіційно-ділового дискурсу" (Австрія, Відень, 2 квітня 2015 р.); I Міжнародна науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених "Гуманітарний та інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих учених" (Україна, Одеса, 24 квітня 2015 р.); IX Міжнародна науково-практична конференція, присвячені пам'яті доктора філол. н., проф. А. К. Корсакова "Лінгвістична теорія та практика: історичне надбання, актуальні проблеми та перспективи розвитку" (Україна, Одеса, 11 грудня 2015 р.); Міжнародна науково-практична конференція "Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати-2016" (Словаччина, Братислава, 15 – 18 березня 2016 р.); Міжнародна наукова конференція на пошану 100- річчя з дня народження професора А. К. Корсакова (Україна, Одеса, 31 жовтня 2016 р.); X Міжнародна науково-практична конференція, присвячені пам'яті доктора філол. н., проф. А. К. Корсакова "Лінгвістична теорія та практика: історичне надбання, актуальні проблеми та перспективи розвитку" (Україна, Одеса, 15 грудня 2016 р.); XI Міжнародна науково-практична конференція, присвячена пам'яті доктора філол. н., проф. А. К. Корсакова "Лінгвістична теорія та практика: історичне надбання, актуальні проблеми та перспективи розвитку" (Україна, Одеса, 17 грудня 2017 р.); Міжнародна науково-практична конференція "Науковий та інноваційний потенціал презентації" (Республіка Польща, Ополе, 18 листопада 2018 р.); Міжнародна науково-практична конференція "Наука та технологія в епоху інформаційного суспільства" (Франція, Бордо, 3 березня 2019 р.); VI Міжнародна науково-практична конференція "Наукові досягнення сучасного суспільства" (Велика Британія, Ліверпуль, 5 – 7 лютого 2020 р.); V Міжнародна науково-практична конференція "Динаміка розвитку світової науки" (Канада, Ванкувер,

19 – 21 лютого 2020 р.); XIV Міжнародна науково-практична конференція, присвячена 80-річчю д. філол. н., проф. Таранця В. Г. "Актуальні проблеми філологічної науки: сучасні наукові дискусії" (Україна, Одеса, 11 грудня 2020 р.); I Міжнародна науково-практична конференція "Сучасні наукові дослідження: досягнення, інновації і перспективи розвитку" (Німеччина, Берлін, 4 – 6 липня 2021 р.); XI Міжнародна науково-практична конференція "Світова наука: проблеми, перспективи та інновації" (Канада, м. Торонто, 14 – 16 липня 2021 р.); Міжнародна науково-теоретична конференція "Наукова практика: сучасні та класичні дослідницькі методики" (США, Бостон, 15 жовтня 2021 р.); II Міжнародна науково-практична конференція "Секторальні дослідження 21 століття: характеристики та ознаки" (США, м. Чикаго, жовтень 2021 р.); XV Міжнародна науково-практична конференція, присвячена пам'яті д. філол. н., проф. В. Г. Таранця "Лінгвістична теорія і практика: історична спадщина, актуальні проблеми та перспективи розвитку" (Україна, Одеса, 10 грудня 2021 р.); II Міжнародна Анталійська конференція наукових досліджень та інноваційних студій (Туреччина, м. Анталія, 17– 21 березня 2022 р.); Міжнародна наукова конференція "Мультиmodalність і трансмедіальність: Когнітивний, прагматичний і семіотичний підхід" (м. Харків, 22 – 23 квітня 2022 р.); Міжнародна науково-практична відео-конференція "До світу через мови. Україна у транскультурному й мультиmodalному світі" (Україна, Київ, 25 травня 2022 р.); XVI Міжнародна науково-практична конференція, присвячена пам'яті д. філол. н., проф. В. Г. Таранця "Лінгвістична теорія і практика: історична спадщина, актуальні проблеми та перспективи розвитку" (Україна, Одеса, 16 грудня 2022 р.); 4 всеукраїнських наукових і науково-практичних конференціях: Всеукраїнська конференція №1 "Актуальні проблеми викладання фахових дисциплін у вищій школі" (Україна, Одеса, 2014 р.); XIII Всеукраїнська науково-практична конференція, присвячена пам'яті доктора філол. н., проф. В. Г. Таранця "Лінгвістична теорія і практика: історична спадщина, актуальні проблеми та перспективи розвитку" (Україна, Одеса, 2019 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція "Одеські діалоги культур: творчість, людина, мова" та Круглий стіл "Риторика медійного дискурсу" (Україна, Одеса, 26 – 27 листопада 2021 р.).

Публікації. Основні положення та результати дисертації викладено у шістдесяти семи наукових працях, з яких: сім статей у наукових періодичних виданнях, проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus; п'ять статей у наукових періодичних виданнях інших держав; вісімнадцять статей у наукових періодичних виданнях, включених до переліку наукових фахових видань України; один розділ одноосібного авторства у колективній монографії; сім статей в тематичних наукових збірниках; тези доповідей двадцяти дев'яти наукових конференцій та інших наукових заходів.

Особистий внесок у публікаціях № 8-9, 16-17, 23, 25, 27-31, виконаних у співавторстві, полягає в розробленні:

- методики застосування інформаційно-комунікаційних технологій для вивчення різномовної медійної комунікації;
- класифікації видів англійськомовного політичного дискурсу та у встановленні залежності вживання евфемізмів від гендеру політика;

- процедури зіставно-типологічного аналізу політичних дискурсів США і Європи з метою фіксації збігів та розбіжностей між формами й засобами політичної комунікації, форматами їх поширення на місцевому, регіональному, національному та наднаціональному рівнях;
- критеріїв класифікації політичного дискурсу відповідно до партійної належності його учасників;
- типології соціополітичного дискурсу й визначенні гендерних показників медійного політичного дискурсу;
- нового підходу до лексико-семантичної таксономії хештегів;
- нової методики для вивчення складу й об'єму ЛСГ "Avalanche", "Flood" в англійській мові.

Структура й обсяг роботи. Дисертація складається з анотацій двома мовами, списку публікацій здобувача за темою дисертації, переліку умовних скорочень, вступу, п'яти розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списків використаної літератури (546 позицій, з яких 249 – іноземними мовами), лексикографічних та довідникових джерел (67 позицій, з яких 33 – іноземними мовами), ілюстративного матеріалу (362 позиції) та 5 додатків. Положення дисертаційної праці проілюстровані 17 таблицями, 97 рисунками, 27 формулами. Загальний обсяг роботи – 511 сторінок, обсяг основного тексту – 370 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ

У **вступі** обґрунтовано актуальність теми дисертації, сформульовано мету, гіпотезу, завдання, об'єкт і предмет дослідження, розкрито наукову новизну і практичне значення одержаних результатів, описано методи дослідження, схарактеризовано фактичний матеріал, указано форми апробації і структуру роботи.

У першому теоретичному розділі **"Когнітивно-семіотичні засади вивчення медійно-дискурсивного феномену ПОЛІТИЧНА ТОКСИЧНІСТЬ у компаративно-типологічній перспективі"** виконано аналітико-критичний огляд праць із вивчення токсичної політичної комунікації у межах англійсько-української мовної паралелі, зокрема визначено статус токсичності як міждисциплінарного феномену, описано види, форми, культурологічні та етноспецифічні риси політичної токсичності в медійному дискурсі, проаналізовано риторичні традиції, комунікативні технології політичної боротьби та особливості електорального дискурсу як комунікативного середовища існування політичної токсичності у США, Великій Британії та Україні, розглянуто політичну токсичність із позицій семіотики, а також обґрунтовано концептуальну природу феномена **"ТОКСИЧНІСТЬ"** і його національно-специфічний характер.

Токсичність як полідискурсивний феномен перебуває у фокусі досліджень представників різних сфер наукового знання. У *психології* міжособистісних взаємин послуговуються такими поняттями, як "токсична маскуліність", "токсична фемінність", "токсична атмосфера", "токсичні стосунки", підґрунтям для яких стало порушення культурно-специфічних кодів та/або особистісних меж людини (М. Бенджамін, Л. Глас, О. Даддов, А.-С. Коламба, Н. Пакі, І. Хертнер, Г. Фосбрей), а ще нарцисизм, булінг тощо. У *соціології* під токсичністю розуміють спосіб руйнування наявних порядків на одному соціальному рівні й утвердження нового

порядку на іншому, роблячи їх допустимими, а також соціальної поляризації як наслідку дій неадекватної людини, прикрої події, недоліків у суспільстві. Поведінкова токсичність стає знаком соціально-політичної атмосфери, руйнуючи звичні способи життя, одночасно забезпечуючи й підтримуючи інші моделі взаємин (Н. Кальвільо, М. Лібуарон, М. Тіроні).

Спостережуваний міждисциплінарний характер феномену токсичності дає підстави зробити припущення про його когнітивну природу і ментальну сутність із набором концептуальних ознак, які відображають картину світу національної лінгвокультури.

Виходячи з інтерпретації концепту як результату людського пізнання, (Б. Сміт), як утворення ментальної природи з семантичним полюсом об'єктивації (В. Еванс) мовної поведінки (Т. Радзієвська), традиційно його структуру розглядають через взаємодією трьох страт: поняттєвої, образної й ціннісної. Поняттєвий компонент має вербальну форму, фіксується в лексикографічних джерелах, включає основні первинні ознаки та вважається основним і обов'язковим. Образний компонент, як правило, потребує додаткових джерел для інтерпретації. Через ціннісний компонент відтворюються національні, етноспецифічні й ментальні характеристики концепту (Г. Приходько). Поняттєвий, образний і ціннісний компоненти взаємопов'язані, а структура концепту є динамічною (І. Шевченко). Окрім цих страт дослідники пропонують враховувати ще й асоціативну страту в структурі концепту, яку можна дослідити за допомогою психолінгвістичних та інших методів.

Якщо розглядати феномен токсичності, з одного боку, як комплекс базових ознак його пізнання, пов'язаних "зі шкідливою дією отрут на фізичний організм людини", з подальшим їх відображенням у свідомості представників певної спільноти, а, з іншого, як результат метафоричного перенесення шкідливих властивостей отрут на шкідливі вчинки / слова людей із експліцитною негативною оцінкою морально-психологічної поведінки, то цілком очевидно, що він є концептуальною динамічною структурою з асоціативною стратою, характерною для представників американського лінгвосоціуму, британської і української лінгвокультур.

Багатшарова структура концепту ТОКСИЧНІСТЬ була доповнена в процесі його трансферу в *політичний дискурс* (І. Бутова, Н. Кондратенко), під яким розуміють: 1) інституційне спілкування, що використовує систему професійно орієнтованих знаків, тобто має власну підмову (М. Гаврилова); 2) мовна практика, здійснена в політичному просторі (К. Серажим); 3) спеціально організована й тематично зосереджена послідовність висловлень, що мають місце в історичних і соціальних рамках, які можуть змінити владні відносини в суспільстві (Л. Лукіна). 3- поміж базових ознак політичного дискурсу виділяють ті, що корелюють з концептуальними ознаками токсичності, зокрема агональність, негативна оцінка, персуазивність й агресія (Н. Кондратенко, Д. Харитоновна). На сьогодні вже апробований навіть термін *токсичний політичний дискурс* – "стан публічної політичної риторики, який визначається навмисним й інтуїтивним провокуванням учасників теле- та радіошоу до скандалів й емоційних суперечок" (А. Фетцер).

Політичний дискурс семіотизується в *медійному дискурсі* (А. Дюрант, Л. Макарук, О. Мацько, Дж. Оруелл, Дж. Річардсон), основна функція якого – вплив на масову аудиторію через смислову й оцінну інформацію, яка передається каналами ЗМІ за допомогою різноманітних способів і засобів (Г. Почепцов). Саме в середовищі медійного дискурсу відбувається як відкрита, так і прихована політична боротьба, демонструються технології впливу на суспільну думку.

Для відтворення медійного образу конкурента та руйнації його іміджу політики використовують ЗНАКИ різних СЕМІОТИЧНИХ СИСТЕМ, зокрема паравербальні й екстралінгвальні: *агресивні* та *деструктивні* лінгвотоксичні мовленнєві акти (А. Загнітко), комунікативні девіації (Х. Ю. Дяків), маніпулятивні конструкти (Т. Радзівська), що завдають фізичної чи психоемоційної шкоди опоненту і стають причиною міжособистісного конфлікту (В. Білоус, О. Семенюк).

Сучасною семіотичною технологією є так звана *візуальна політика* (М. Дорріан, Д. Штеффан), за допомогою якої створюється імідж політика в медійному просторі шляхом екстравербальної конфігурації візуальних знакових форм політичної боротьби (О. Кісь, Л. Таран): *статичних* (фотографій, карикатур, графіті, політичної реклами) і *динамічних* (передвиборчих роликів, онлайн-трансляції виступів на дебатах, мітингах, форумах тощо). Медійна токсичність актуалізує й інші знакові системи, на основі яких дискурсивні практики публічних політиків можуть завдати репутаційних втрат опоненту (Л. Тіррель).

Технології конструювання політичної токсичності в медійному дискурсі здебільшого ґрунтуються на знаках-індексах, семіотичний зміст яких полягає в їх стратегії каузальної репрезентації – розкритті внутрішньої сутності через результат, наслідок, деталі (Ч. Пірс). Процес *семіотизації* є частиною концептуалізації світу, мовленнєво-мисленнєвою операцією, якій притаманна природна глибинна сутність і яка може здійснюватися як свідомо, так й інтуїтивно (О. Шевченко). Власне *семіозис* включає такі компоненти: знаковий засіб (те, що виступає як знак); десигнат (те, на що вказує знак); інтерпретанту (дія, внаслідок якої відповідна річ стає для інтерпретатора знаком) (А. Аткин, Дж. Я. Лішка).

Свого часу в квантитативній типології було запропоновано метод типологічних індексів (Дж. Грінберг), які використовували й у семіотиці для обчислення кількісних показників ступеня прояву певної ознаки в структурі знака. Метод типологічних індексів спирається на принцип ергодичності, відповідно до якого відношення між знаками можуть також бути виражені через числовий індекс.

Для дослідження процесу глобалізації у різних країнах світу італійський соціолог і математик М. Кейселлі запропонував ідентифікувати значну кількість різних показників і агрегувати їх у загальний індекс, який відображає синтетичний ступінь досліджуваного явища, у даному разі ступінь семіотизації (комбінацію вербальних, паравербальних і екстралінгвальних знаків) токсичності певного політика в медійному дискурсі. Учений запропонував етапи побудови індексу: першою операцією є ідентифікація різних вимірів досліджуваного явища; вибір тих вимірів, які видаються найбільш важливими; визначення кількості факторів, яку може врахувати індекс. Значення показників повинні бути нормалізовані й трансформовані в індексальні числа (М. Кейселлі).

На позначення градації ступенів семіотизації політичної токсичності у науковий обіг статистичних досліджень (Дж. Олівер, А. Саторра) було введено термін "індекс політичної токсичності" (англ. *index of political toxicity*) з метою визначення трансверсальності думок щодо політики в різних сегментах іспанського суспільства за статтю, расою, рідною мовою, де процедура визначення індексу політичної токсичності обчислювалася на основі регулярних національних опитувань у Каталонії.

У другому розділі "Методологія емпірично-експериментального дослідження політичної токсичності в медійному дискурсі США, Великої Британії і України" розроблено комплексну методикку емпіричних й експериментальних методів, методик і прийомів зіставно-типологічного дослідження, які були адаптовані для діагностики ступеня прояву політичної токсичності в дискурс-портретах політиків США, Великої Британії і України.

Методологічна база дослідження складалася з восьми основних етапів.

На першому етапі проведено лексикографічний аналіз імен концептів *TOXICITY / ТОКСИЧНІСТЬ*, їх синонімів та інших вербалізаторів в англійській і українській мовах та визначено базовий набір мотиваційних і поняттєвих ознак. Опрацьовано лексикографічні джерела (етимологічні словники, тлумачні словники, словники синонімів) англійської та української мов, які дали змогу простежити трансформацію та метафоризацію атрибута *toxic / токсичний*. На другому етапі методом наскрізної вибірки ідентифіковано й класифіковано вербальні, паравербальні й екстралінгвальні знаки семіотизації політичної токсичності у фактичному й експериментальному матеріалі дослідження. На третьому етапі за допомогою когнітивно-семантичного методу здійснено процедуру реконструкції структурних зон концептів *TOXICITY / ТОКСИЧНІСТЬ* в англійській (двох варіантах) і українській мовах. В англійській мові переносне значення атрибута "токсичний" як негативної психологічної якості людини стосується таких ціннісних концептуальних зон поняття *TOXICITY*, як *HARM* (шкода), *UNPLEASANTNESS* (неприємність), *MALICIOUSNESS* (злість), *UNHAPPINESS* (нещастя), в українській мові переносне значення атрибута "отруйний" пов'язане із негативною якістю явищ, предметів, слів, що формують дві концептуальні зони: ШКОДА (шкідливий, згубний) та ЗЛІСТЬ (злісний, ненависний).

На четвертому етапі обрано *tertium comparationis* – токсичне висловлення – семіотизоване утворення, що має вербальну, паравербальну й екстралінгвальну форми вираження, та здійснено зіставну інтерпретацію спільних і відмінних його характеристик.

На п'ятому етапі за допомогою структурно-семіотичного прийому методу дискурс-аналізу виявлено явні й приховані знаки токсичності висловлень / поведінки політиків, відтворені в медійних дискурсах США, Великої Британії і України як "токсичний політик / політикиня".

Шостий етап – експериментальний, який включав проведення двох експериментів із залученням Google-Forms, до завдань яких входила асоціативна, аудитивна й візуальна ідентифікація політичної токсичності. В експериментах взяли участь американські, британські та українські вчені, які мають спеціалізацію в англістиці й україністиці, а також досвід участі в перцептивних експертизах.

Під час *асоціативного експерименту*, до завдань якого входило виявлення асоціативних уявлень представників американського соціуму, британської і української лінгвокультур про токсичність, 100 респондентів отримали *непідготовлений мовний стимул* у вигляді запитань ("What human behavior is toxic from the point of view of the Americans?", "What human behavior is toxic from the point of view of the British?", "Яка поведінка є токсичною з погляду українців?"), на які вони повинні були надати відповіді у формі асоціативного твору, без підготовки. З отриманих відповідей було класифіковано концептуальні ознаки токсичності за частотністю їх згадування у творі на ядерну, медіальну та периферійну зони з подальшою таксономією на поведінкові, мовленнєві, голосові, жестові та мімічні, а також на негативні, позитивні або нейтральні.

В іншому експерименті експерт-носії англійської або української мови відзначав у транскриптах промов політиків місця, які, на його думку, були токсичними, з уточненням, де саме маніфестується токсичність: у слові / голосі / жесті / міміці. Комп'ютерну діагностику дискурс-фрагментів проведено в програмних пакетах обробки мовленнєвого сигналу PRAAT 6.1.16, а також аудіо- та відеосигналу Sound Forge 11.0. Для верифікації отриманих даних проведено такі статистичні обчислення: визначення мінімального обсягу вибірок, перевірка кожної із вибірок на достатність, визначення суттєвості відмінностей між досліджуваними величинами (*p*-рівень: якщо показник $p \leq 0,05$, то відмінності між вибірками є суттєвими), а також *однофакторний та двофакторний дисперсійний аналіз* із застосуванням електронних таблиць MS Excel та критерію Фішера-Снедекора (*F*) – для визначення ступеня токсичності політичної промови та її взаємозв'язку зі словами, голосом, жестами й мімікою. За результатами цих процедур представлено модель зіставлення політичної токсичності в медійних дискурсах США, Великої Британії і України, яка включає знаки токсичності, модули розгортання токсичного ефекту та механізми сприйняття й формування іміджу політика (токсичний vs. позитивний) в досліджуваних медіасередовищах (Рис. 1).

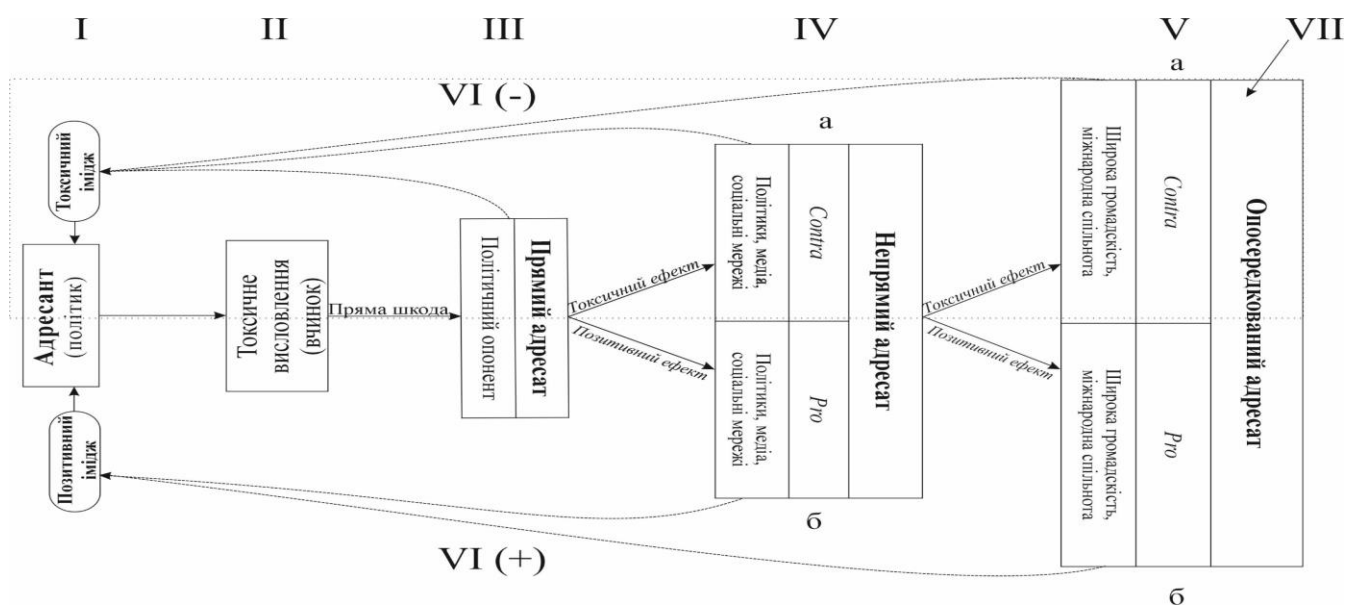

Рис. 1. Модель зіставлення політичної токсичності в медійному дискурсі США, Великої Британії і України

На сьомому етапі реконструйовано ознаки дискурсивного рівня семіотизації політичної токсичності, які зіставлено з ознаками семантичного та концептуального рівнів і типологізовано міжмовні (англійська vs. українська мова) й міжваріантні (американський vs. британський варіант англійської мови) збіги й розбіжності у формуванні токсичного vs. позитивного іміджу політика в медіа.

Заключний етап був спрямований на виявлення ступенів прояву політичної токсичності в дискурс-портретах американських, британських і українських політиків шляхом обчислення типологічних індексів. Сумарний індекс токсичності політичних фігур обчислено на основі інтегрування змінних та заданих критичних рівнів токсичності $\alpha_1 = 15\%$ та $\alpha_2 = 60\%$. Застосування методики Кейселлі дозволило отримати значення будь-якої змінної в межах від 0 до 100 та розподілити ступені прояву токсичності в дискурс-портретах на високий (вище критичного $\alpha_2 = 60\%$), середній (вище критичного $\alpha_1 = 15\%$, проте менше $\alpha_2 = 60\%$) і низький (менше критичного $\alpha_1 = 15\%$).

У третьому розділі "**Реконструкція структур концептів TOXICITY / ТОКСИЧНІСТЬ у медійному дискурсі США, Великої Британії і України**" виявлено мотиваційні і поняттєві ознаки у структурі досліджуваних концептів в англійській та українській мовах на вербальному рівні, відновлено семантичні сценарії вербалізаторів токсичності у прямому й переносному значеннях, визначено асоціативні зони в структурах концептів на основі уявлень представників американського соціуму, британської і української лінгвокультури шляхом асоціативного експерименту.

Формування глибинної структури поняття "токсичність" в англійській і українській мовах відбивається у семантичних сценаріях вербалізаторів токсичності, ужитих у прямому й переносному значеннях. Концептуальними ознаками токсичності як здатності речовин виконувати отруйну дію на організм є "походження, призначення, склад, сила дії, вплив, вид яду, отрути". Архісеми концепту ТОКСИЧНІСТЬ *яд* та *отрута* розрізняються за такими ознаками: 1) *походження* (*яд*, на відміну від *отрути*, може бути природного походження); 2) *призначення* (*отрута* потрібна для єдиної мети – отруїти когось; *яд* може використовуватися і в інших цілях); 3) *склад* (*отрута*, на відміну від *яду*, передбачає різні складові); 4) *сила дії* (з *ядом* загалом пов'язане уявлення про більшу силу дії на організм); 5) *вид речовини та спосіб, яким вона потрапляє в організм* (*яд* – це зазвичай рідина або порошок; *отрута* має вид напою або порошку; *яд* можна не тільки випити або з'їсти, але і ввести всередину іншим способом, наприклад, внутрішньовенним); *яд* може бути як *природного* походження, так і спеціально створеним, тоді як *отрута* завжди виготовляється людиною. Спільним є те, що *яд* і *отрута* не обов'язково вбивають: їх вплив може обмежитися будь-якими пошкодженнями для організму.

В англійській мові слово *toxic* вперше з'являється у 1660-х роках. У 2014 році в онлайн-словнику "Urban Dictionary" фіксується лексема *toxic* для визначення групи людей із набором ознак негативної поведінки. У 2018 році "Оксфордський словник англійської мови" обрав прикметник *toxic* Словом Року, що має "стійкий потенціал" як термін із культурним компонентом значення.

Реконструкція мотиваційної основи поняття *toxic* та хронологія набуття ним *поняттєвого змісту* в європейських лінгвокультурах показала, що за період з 17-го сторіччя до нашого часу відбулося його метафоричне розширення від прямого значення "медико-хімічна токсичність" до переносного значення "психологічна токсичність" на підставі семантичних ознак: а) *вид отрути / токсину*, б) *дія отрути / токсину*, в) *наслідки дії отрути / токсину*.

Семантика токсичності в переносному значенні в англійській і українській мовах експлікується за допомогою як *мовленневих актів*, так і *немовних дій*, наприклад, через низку спільних синонімів: англ. *to bully, to denigrate, to jeer* / укр. *знущатися, збиткуватися, глумитися*, мета яких – завдати об'єкту *моральної шкоди*.

Проведений асоціативний експеримент дав змогу виявити індивідуальні контрастивні уявлення американців, британців і українців про **ТОКСИЧНІСТЬ** політиків.

Концептуальні ознаки **американського** концепту TOXICITY загальною кількістю **40** одиниць за частотністю вживання в асоціативних есе були розподілені на ядерні (4 од.), медіальні (15 од.) та периферійні (19 од.).

До *ядерної зони* належать ознаки: 1) FEAR; 2) HATE; 3) LIE; 4) SEXISM. До *медіальної зони*: 1) aggressive; 2) violating; 3) conspiracy theories; 4) dangerous; 5) demagoguery; 6) discrimination; 7) divisive; 8) gaslighting; 9) homophobia; 10) manipulating; 11) name calling; 12) narcissism; 13) racism; 14) violating; 15) xenophobia¹. До *периферійної зони*: 1) blaming; 2) body shaming; 3) clingy; 4) condescending; 5) dirty; 6) extreme liberalism; 7) fake news; 8) generalizations; 9) gossiping; 10) greed; 11) hypocrisy; 12) intimidation; 13) mansplaining; 14) media brainwashing; 15) mocking; 16) provoke; 17) raising (voice); 18) rude; 19) rioting.

Поведінкові асоціативні ознаки токсичності американських політиків пов'язані із гендерною дискримінацією, брехнею, порушенням особистісних меж та нарцисизмом, із надмірним контролем і вимогливістю. Мовленнєві асоціативні ознаки – з викривленими та провокативними висловленнями, що сіють страх, та висловами зі значенням глузування. До ознак токсичності в голосі американських політиків – тональність мовлення та різка зміна гучності, а також жести, які викликають страх, насильство й ненависть. Мімічні риси у наборі токсичних асоціативних ознак пов'язані переважно із типом погляду.

Концептуальні ознаки **британського** концепту TOXICITY загальною кількістю **51** одиниця за частотністю вживання розподілені на ядерні (3 од.), медіальні (10 од.) та периферійні (36 од.).

До *ядерної зони* належать ознаки: 1) FEAR; 2) LIE; 3) MANIPULATION. До *медіальної зони*: 1) abusing; 2) aggressive; 3) duplicitous; 4) harmful; 5) intrusive; 6) low (voice); 7) paternalistic; 8) pretending; 9) showing off; 10) slowly. До *периферійної зони*: 1) annoying; 2) anti-semitic; 3) attack; 4) better than others; 5) bullying; 6) cold (look); 7) corrode; 8) criticizing; 9) dangerous; 10) divisive; 11) down (looks); 12) enrage; 13) extremist; 14) sexual harassment; 15) high (voice); 16) humiliating; 17) hunter; 18) ignoring; 19) ill-famous; 20) immodest; 21) incongruous; 22) inflammatory; 23) not apologizing; 24) irresponsible; 25) (too) loud; 26) nagging; 27) offensive; 28) oppressive; 29) pessimistic; 30) protective (gestures); 31) rude; 32) self-centred; 33) sexist; 34) stiff (look); 35) unsupportive; 36) violent.

Поведінкові асоціативні ознаки токсичності британських політиків пов'язані з брехливим та принизливим ставленням до інших, але які не містять прямого приниження та образ співрозмовника. Мовленнєві асоціативні ознаки – з образливими й песимістичними висловленнями, з уживанням сленгу. До асоціативних ознак токсичності в голосі політиків – повільне "батьківсько-вчительське" інтонування, темп мовлення, гучність, а також дотик політиком співрозмовника та жести руками. Мімічні риси, які були визначені як негативні, пов'язані переважно із формою губ та гримасами.

Концептуальні ознаки **українського** концепту **ТОКСИЧНІСТЬ** загальною кількістю **35** одиниць за частотністю вживання в асоціативних есе були розподілені на: ядерні (1 од.), медіальні (4 од.) та периферійні (30 од.).

До *ядерної зони* належить одна ознака – **НЕГАТИВНИЙ**. До *медіальної зони*: 1) агресивний; 2) деструктивний; 3) нав'язливий; 4) зневажливий. До *периферійної зони*: 1) агітатор; 2) безцеремонний; 3) відволікаючий; 4) негативний вплив; 5) грубий; 6) демотивуючий; 7) егоїстичний; 8) той, хто звинувачує; 9) той, хто використовує інших для втілення своїх ідей; 10) той, хто знецінює; 11) зосереджує увагу на недоліках; 12) маніпулятивний; 13) надмірний; 14) авторитарний; 15) насильницький; 16) той, хто не думає про інших; 17) неправдивий; 18) нетолерантний; 19) дискусійний; 20) оманливий; 21) той, хто ображає; 22) той, хто оцінює; 23) той, хто паразитує; 24) той, хто вміє переконувати; 25) песимістичний; 26) той, хто підтримує увагу, постійно; 27) зневажливий; 28) провокативний; 29) пропагандист; 30) руйнівний.

Поведінкові асоціативні ознаки токсичності пов'язані з імпліцитним приниженням та використанням співрозмовника у своїх цілях. Мовленнєві асоціативні ознаки – зі зневажливими, грубими та неправдивими висловленнями, а також із лексично зниженими фразами. До асоціативних ознак токсичності у голосі – зниження й підвищення тембру голосу, а також надмірна жестикуляція та використання політиком мови тіла. Мімічні риси пов'язані із поглядом та очима.

Аналіз відношень збігу ядерних ознак **FEAR, HATE, LIE, SEXISM** (американський соціум) та **FEAR, LIE, MANIPULATION** (британська лінгвокультура) з поняттєвими ознаками **HARM, UNPLEASANTNESS, MALICIOUSNESS, UNHAPPINESS** концепту **TOXICITY** в англійській мові показав відсутність спільних ознак асоціативного рівня із поняттєво-мотиваційним рівнем. Аналіз відношень збігу ядерної ознаки **НЕГАТИВНІСТЬ** із поняттєвими ознаками **ШКОДА, ЗЛІСТЬ** концепту **ТОКСИЧНІСТЬ** в українській мові показав відсутність спільних ознак асоціативного рівня із поняттєво-мотиваційним рівнем.

Аналіз відношень міжмовних (англійська vs. українська мова) збігів в *ядерній зоні* концептів **TOXICITY / ТОКСИЧНІСТЬ** показав відсутність спільних ядерних асоціативних секторів. У тематичній групі *мовленнєвих* асоціативних ознак токсичності спостерігаємо міжмовні збіги: 1) "амер. using fake news / укр. спотворення інформації для переконання аудиторії, викривлення фактів"; 2) "брит. using slang / укр. використання сленгу". Аналіз міжмовних (англійська vs. українська мова) збігів у *медіальній зоні* концепту **ПОЛІТИЧНА ТОКСИЧНІСТЬ** у двох мовах показав наявність спільного *навколоядерного* асоціативного сектору за ознаками "aggressive / агресивний", "intrusive / нав'язливий".

Аналіз відношень міжмовних (англійська vs. українська мова) збігів у *периферійній зоні* концепту ПОЛІТИЧНА ТОКСИЧНІСТЬ у двох мовах показав наявність спільного *інтерпретаційного* асоціативного сектору за ознаками: 1) "*rude / грубий*", 2) "амер. *abusing* / що ображає / брит. *humiliating* / що принижує"; 3) "амер. *gaslighting* / руйнівна віра співрозмовника у себе"; 4) "*manipulative* / маніпулятивний", 5) "брит. *self-centred* / егоцентричний".

Аналіз відношень міжваріантних збігів у *ядерній зоні* концепту ПОЛІТИЧНА ТОКСИЧНІСТЬ показав наявність спільних ознак FEAR та LIE в американському та британському варіантах англійської мови в *медіальній зоні*: "*dangerous* / небезпечний", "*duplicitous* / двоєдушний", "*hypocrisy* / удавання (амер. перифер.)", "*sexist* / сексистський" (амер. ядер.) / (брит. перифер.); в *периферійній зоні*: "*dangerous* / небезпечний", "*violent* / насильницький".

Контрастні асоціативні риси токсичності в уявленнях представників американського соціуму мають *соціально-політичну спрямованість* і пов'язані з різними видами дискримінації, у британській лінгвокультурі – з певними втратами іміджу Великої Британії та Королівської родини, в українській лінгвокультурі – з негативними психологічними травмами особистості співрозмовника через знецінення гідності й морально-духовних цінностей.

У **четвертому розділі "Експериментальна семіотизація політичної токсичності в медійному дискурсі США, Великої Британії і України"** представлено результати *ідентифікаційних експериментів* щодо визначення паравербальних засобів вираження токсичності, виявлення ступеня токсичності політичної промови та її взаємозв'язку зі словами, голосом, жестами та мімікою; *кореляційного аналізу* залежності ступеня токсичності від паравербальних засобів її маніфестації; *комп'ютерного комплексного аналізу* просодико-кінесичних характеристик токсичності політиків США, Великої Британії і України.

Дискурсивна токсичність відображає мовленнєві дії та дискурсивні практики публічних політиків, що можуть завдати шкоди не лише через образи, епітети чи зневажливі слова, але й без них.

За результатами проведення *ідентифікаційного експерименту 1* щодо "*Визначення маркерів токсичності в поведінці, словах, манері говоріння, жестах та міміці для кожної групи носіїв американського варіанту англійської мови, британського стандарту англійської мови та української мови*" отримано такі показники: 1) в *американських* політиків зафіксовано **118** ознак маніфестації токсичності, серед яких: **76** паравербальних (54 – поведінка / behavior, 13 – жести / gestures, 9 – міміка / facial expressions); у *британських* – 121 ознаку: **79** паравербальних (57 – поведінка / behavior, 13 – жести / gestures, 9 – міміка / facial expressions); 3) в *українських* – **152** ознаки: **102** паравербальні (81 – поведінка / behavior, 13 – жести / gestures, 8 – міміка / facial expressions).

За результатами проведення *ідентифікаційного експерименту 2* щодо "*Визначення ступеня токсичності в промовах американських, британських і українських політиків та його взаємозв'язку з паравербальними та екстралінгвальними знаками*" отримано такі показники: 1) в промовах *американських* політиків загальним обсягом **21 901** словоформа зафіксовано **591** фрагмент з ознаками високої токсичності, серед яких **227** на паравербальному та

21 на екстралінгвальному рівнях; 2) в промовах британських політиків загальним обсягом 19 116 словоформ – 472 фрагменти з ознаками високої токсичності, серед яких 175 на паравербальному та 12 на екстралінгвальному рівнях; 3) в промовах українських політиків загальним обсягом 11 200 словоформ – 282 фрагменти з ознаками високої токсичності, серед яких 128 на паравербальному та 15 – на екстралінгвальному рівнях.

Для встановлення взаємозв'язку між ступенем токсичності та засобами її маніфестації проведено багатофакторний аналіз. Вимірюваним параметром у першому кореляційному аналізі обрано *ступінь токсичності* політичної промови, що градується за двома ступенями: низький (1 бал) і високий (2 бали). *Фактором*, що впливає на ступінь токсичності промови, обрано *засоби маніфестації токсичності*, які класифіковано за чотирма видами: 1) слово / фраза / фрагмент промови, 2) голос, 3) жести, 4) міміка. Вимірюваним параметром у другому кореляційному аналізі також обрано *ступінь токсичності* політичної промови, але *фактор*, що впливає на ступінь токсичності промови, було змінено на негативно-оцінні засоби її вербалізації, які класифіковано за трьома групами: образливі, брехливі та деструктивні (181 од. для американських політиків, 154 од. – для британських, 284 од. – для українських).

Для перевірки рівня залежності ступеня токсичності політичної промови від зазначених факторів залучено критерій Пірсона χ^2 . Проведений аналіз показав, що фактор "засоби маніфестації токсичності" суттєво впливає на випадкову величину "ступінь токсичності політичної промови" ($\chi^2 = 2,65 < \chi^2_{кр}(0,05) = 7,82$). Доведено, що засоби маніфестації токсичності в голосі, жестах і міміці в медійному дискурсі суттєво впливають на диференціацію політиків за сильним або слабким ступенем прояву токсичності політичної промови ($F = 2,42 < F_{кр}(0,05) = 6,59$) і є спільним фактором для визначення ступеня семіотизації токсичності в загальному дискурс-портреті політиків США, Великої Британії і України. Також досить суттєвим для визначення ступеня токсичності політичної промови політиків усіх трьох країн є такі негативно-оцінні висловлення в промовах політиків, як образи, брехня та деструкція, при цьому ступінь їх впливу поступається засобам маніфестації токсичності в голосі, жестах та міміці політиків у трьох медійних дискурсах.

Комп'ютерний комплексний аналіз просодико-кінесичних характеристик (темпоральний, частотний і динамічний параметри; 20 конфігурацій рухів рук, голови та тіла; 11 конфігурацій рухів обличчя та очей; 6 конфігурацій погляду) токсичного мовлення політиків США, Великої Британії і України, проведений в програмних пакетах обробки мовленнєвого сигналу PRAAT 6.1.16, а також аудіо- та відеосигналу Sound Forge 11.0, дав змогу визначити спільні і відмінні ознаки семіотизації політичної токсичності з урахуванням гендерної належності політиків:

- вербальна токсичність семіотизується у спільній ознаці "демагогічна риторика / *demagogic rhetoric*" (міжваріантний збіг);
- поведінкова токсичність характеризується відношеннями міжваріантного і міжмовного збігів за ознаками "дратівливий / *annoying*" та "безцеремонний";
- голосова токсичність семіотизується у спільній ознаці "агресивний / *aggressive*" (міжваріантний збіг);

– жести́ва токсичність характеризується відношеннями міжмовного і міжгендерного збігів за ознаками "повторюваний / repetitive" та "небагатий / few";
– мімічна токсичність семіотизується у спільних ознаках: "холодний / cold" (внутрішньомовний, міжгендерний збіги), "перекошений / crooked" (внутрішньомовний, внутрішньоваріантний, міжгендерний збіги).

Проведена експериментальна перевірка екстралінгвальних засобів семіотизації токсичності в медійному дискурсі США, Великої Британії і України підтвердила припущення про те, що ці засоби виконують додаткову функцію завдання шкоди іміджу політика, проте суттєвого самостійного впливу на сприйняття політика як токсичного не мають. Це зокрема такі знаки: кольорова гама плакатів, одяг, зачіска, прапори, символіка передвиборчої боротьби, музичний супровід, атрибутика оформлення мітингів, передвиборних зборів тощо.

У п'ятому розділі "**Типологічна індексація ступенів семіотизації токсичності в медійних дискурс-портретах політиків США, Великої Британії і України**" представлено результати обчислення ступенів семіотизації політичної токсичності в медійних дискурс-портретах політиків США, Великої Британії і України за допомогою типологічних індексів.

Обчислення ступенів семіотизації політичних фігур проведено за формулою, яка має назву "панель нормування" Кейселлі, що дозволяє отримати значення змінної в межах від 0 до 100%. Політики, що мають рівень вище за 60% належать до групи 1 (високий ступінь токсичності); вище 15%, проте менше 60% – до групи 2 (середній ступінь токсичності); нижче 15% – до групи 3 (низький ступінь токсичності).

Формула обчислення сумарного ТПТ політичних фігур США, Великої Британії і України:

$$I_{токс} = \frac{V_i - V_{min}}{V_{max} - V_{min}} \cdot 100\% \quad (1)$$

де V_{max} і V_{min} , відповідно, максимальне й мінімальне значення змінної, а V_i – загальна кількість змінних.

Дискурсивне портретування політиків, які в медійному дискурсі США, Великої Британії і України визначаються як токсичні, відбувалося за такими критеріями: 1) пряма / непряма (перифразована) номінація семантичного типу "Токсичний політик / Токсична політикиня"; 2) семи, які розкривають ознаку "токсичний" у медійному тексті, і їх зв'язок із ціннісними й асоціативними зонами концептів *TOXICITY* / *ТОКСИЧНІСТЬ* в англійській і українській мовах; 3) зв'язок дискурсивних маркерів маніфестації токсичності політика з актуальними для кожної із країн медійними аджендами.

Публічна токсичність таких **американських політиків**, як Дональд Трамп, Сара Пейлін, Хілларі Клінтон, Ненсі Пелосі, Александрія Окасіо-Кортес, Ендрю Куомо вербалізується переважно через їх висловлення, які дискримінують адресата за ознакою раси або гендеру. **Кількісні показники токсичності політиків США** за результатами пошуку в Гугл-середовищі за частотністю вживання прізвищ політичних фігур зі словом *toxic*: Дональд Трамп (**9 135 000**); Гілларі Клінтон (**2 420 629**); Ненсі Пелосі (**705 997**); Ендрю Куомо (**556 410**); Александрія Окасіа-Кортес (**389 004**); Ньют Гінгріч (**377 073**).

Співвідношення загальної кількості виділених ознак маніфестації політичної токсичності за результатами ідентифікаційного експерименту 1 (118 ознак: 54 – поведінка / behavior, 26 – слова / words, 16 – манера говоріння / tone, 13 – жести / gestures, 9 – міміка / facial expressions) до індивідуальних показників: Дональд Трамп (107); Гіларі Клінтон (68); Ненсі Пелосі (75); Ендрю Куомо (31); Александрія Окасія-Кортес (37); Ньют Гінгріч (29).

Обчислення ТПТ політичних фігур США та їх розподіл на три групи за ступенем прояву токсичності: високий (1 група), середній (2 група) і низький (3 група) з критичними рівнями $\alpha_1 = 15\%$ та $\alpha_2 = 60\%$, наведено у таблиці 1.

Таблиця 1

Типологічні індекси політичної токсичності політичних фігур США

Політичні фігури	Кількість ознак маніфестації політичної токсичності	Формула обчислення ТПТ	ТПТ, %	Ступінь токсичності
Дональд Трамп	107	$\frac{(107-29)}{(107-29)}$	100	високий
Ненсі Пелосі	75	$\frac{(75-29)}{(107-29)}$	58,9	середній
Гіларі Клінтон	68	$\frac{(68-29)}{(107-29)}$	50	середній
Александрія Окасія-Кортес	37	$\frac{(37-29)}{(107-29)}$	10,3	низький
Ендрю Куомо	31	$\frac{(31-29)}{(107-29)}$	2,6	низький
Ньют Гінгріч	29	$\frac{(29-29)}{(107-29)}$	0,7	низький

До першої групи відносимо Дональда Трампа (ТПТ 100), до другої – Ненсі Пелосі (ТПТ 58,9) та Гіларі Клінтон (ТПТ 50), до третьої – Александрію Окасію-Кортес (ТПТ 10,3), Ендрю Куомо (ТПТ 2,6) та Ньюта Гінгріча (ТПТ 0,7).

Вербальна токсичність у публічній адженді таких британських політиків, як Найджел Фарадж, Джон Беркоу, Тереза Мей, Девід Кемерон, Джеремі Корбін, Пріті Пател визначається переважно темами міграції та євроскептицизму (Brexit), а також відмовою принца Гаррі та його дружини Меган Маркл від виконання королівських обов'язків (Megxit) і виникненням у зв'язку з цим нового для британського публіку дискурсу расизму (*How Britain's political conversation turned toxic*).

Кількісні показники токсичності політиків Великої Британії за результатами пошуку в Гугл-середовищі за частотністю вживання прізвищ політичних фігур зі словом *toxic*: Борис Джонсон (5 088 100); Тереза Мей (4 160 596); Пріті Пател (875 124); Джеремі Корбін (329 642); Найджел Фараж (172 123); Джон Беркоу (33 504).

Співвідношення загальної кількості виділених ознак маніфестації політичної токсичності за результатами ідентифікаційного експерименту 1 (121 ознака: 57 – поведінка / behavior, 26 – слова / words, 16 – манера говоріння / tone, 13 – жести / gestures, 9 – міміка / facial expressions) до індивідуальних показників: Борис Джонсон (86); Тереза Мей (82); Пріті Пател (59); Джеремі Корбін (45); Найджел Фараж (64); Джон Беркоу (23).

Обчислення ТПТ політичних фігур Великої Британії та їх розподіл на три групи за ступенем прояву токсичності: високий (1 група), середній (2 група) і низький (3 група) з критичними рівнями $\alpha_1 = 15\%$ та $\alpha_2 = 60\%$, наведено у таблиці 2.

Таблиця 2

Типологічні індекси політичної токсичності політичних фігур Великої Британії

Політичні фігури	Кількість ознак маніфестації політичної токсичності	Формула обчислення ТПТ	ТПТ, %	Ступінь токсичності
Борис Джонсон	86	$\frac{(86-23)}{(86-23)}$	100	високий
Тереза Мей	82	$\frac{(82-23)}{(86-23)}$	93,7	високий
Найджел Фараж	64	$\frac{(64-23)}{(86-23)}$	65,1	високий
Пріті Патель	59	$\frac{(59-23)}{(86-23)}$	57,1	середній
Джеремі Корбін	45	$\frac{(45-23)}{(86-23)}$	34,9	середній
Джон Беркоу	23	$\frac{(23-23)}{(86-23)}$	0,5	низький

До першої групи відносимо Бориса Джонсона (ТПТ 100), Терезу Мей (ТПТ 93,7) та Найджела Фаража (ТПТ 65,1), до другої – Пріті Патель (ТПТ 57,1) та Джеремі Корбіна (ТПТ 34,9), до третьої – Джона Беркоу (ТПТ 0,5).

Кількісні показники токсичності політиків України за результатами пошуку в Гугл-середовищі за частотністю вживання прізвищ політичних фігур зі словом "токсичний": Юлія Тимошенко (**57 300**); Петро Порошенко (**47 300**); Віктор Медведчук (**9 310**); Ірина Верещук (**1 400**); Гео Лерос (**628**); Арсен Аваков (**12 500**). Співвідношення загальної кількості виділених ознак маніфестації політичної токсичності за результатами ідентифікаційного експерименту (152 ознаки: 81 – поведінка, 33 – слова, 17 – манера говоріння, 13 – жести, 8 – міміка) до індивідуальних показників: Юлія Тимошенко (**111**), Петро Порошенко (**104**), Віктор Медведчук (**78**), Ірина Верещук (**55**), Гео Лерос (**54**), Арсен Аваков (**68**).

Обчислення ТПТ політичних фігур України та їх розподіл на три групи за ступенем прояву політичної токсичності: високий (1 група), середній (2 група) і низький (3 група) з критичними рівнями $\alpha_1 = 15\%$ та $\alpha_2 = 60\%$, наведено у таблиці 3.

Таблиця 3

Типологічні індекси політичної токсичності політичних фігур України

Політичні фігури	Кількість ознак маніфестації політичної токсичності	Формула обчислення ТПТ	ТПТ, %	Ступінь токсичності
Юлія Тимошенко	111	$\frac{(111-54)}{(111-54)}$	100	високий
Петро Порошенко	104	$\frac{(104-54)}{(111-54)}$	81,7	високий
Віктор Медведчук	78	$\frac{(78-54)}{(111-54)}$	42,1	середній
Арсен Аваков	68	$\frac{(68-54)}{(111-54)}$	24,6	середній
Ірина Верещук	55	$\frac{(55-54)}{(111-54)}$	1,3	низький
Гео Лерос	54	$\frac{(54-54)}{(111-54)}$	0,7	низький

До першої групи відносимо Юлію Тимошенко (ТППТ 100), Петра Порошенка (ТППТ 81,7), до другої – Віктора Медведчука (ТППТ 42,1), Арсена Авакова (ТППТ 24,6), до третьої групи – Ірину Верещук (ТППТ 1,3), Гео Лероса (ТППТ 0,7).

Результати проведення типологічної індексації і аналізу міжмовних (англійська vs. українська мова) та міжваріантних (американський vs. британський варіант англійської мови) збігів та розбіжностей у дискурсивному портретуванні політиків США, Великої Британії і України показав, що **універсальною** для трьох дискурсів є адженда ЕЛЕКТОРАЛЬНА БОРОТЬБА, в межах якої опоненти завжди уважають один одного токсичними (міжмовний та міжваріантний збіги), але **контрастні форми** семіотизації політичної токсичності в медійному дискурсі США, Великої Британії і України визначаються актуальними для кожної з країн інформаційними аджендами: РАСИЗМ, СЕКСИЗМ, КСЕНОФОБИЯ (США), ЄВРОСКЕПТИЦИЗМ, ПАРТИГЕЙТ (Велика Британія), КОРУПЦІЯ, ВІЙНА, АНТИУКРАЇНСЬКІСТЬ, ЗРАДА (Україна) (міжмовні та міжваріантні розбіжності).

Незалежно від тематики політичної адженди, простежується міжмовний і міжваріантний збіг у метафоричному порівнянні наслідків шкідливої політики із *"токсичною спадщиною"* у політико-медійному іміджі американських: *"toxic legacy"* (Дональд Трамп), британських: *"toxic legacy"* / *"poisonous immigration legacy"* (Тереза Мей); *"toxic legacy"* (Пріті Пател); *"toxic legacy"* (Джеремі Корбін), а також українських політиків: *"токсична спадщина"* (Петро Порошенко). В іміджі українських політиків шкідливість їх вчинків або висловлень вербалізується за допомогою метафоричних порівнянь, що свідчить про те, що адаптація концепту в українській мові відбувається через образну складову ("токсичний багаж", "токсичне жало", "токсичний шлейф").

Амбівалентність феномену політичної токсичності простежується окрім негативного його сприйняття у *позитивних ефектах* висловлень або вчинків, які були визначені як токсичні: позитивний результат для опонентів (радикально-авторитарний стиль Ненсі Пелосі під час візиту у Тайвань), підвищення позитивного іміджу на міжнародному рівні (активність уряду та персонально Бориса Джонсона в регулюванні українсько-російської кризи), створення реальної картини у прихильників (відкритий суд над Віктором Медведчуком), токсичність по відношенню до ворога країни (Аваков є токсичною фігурою для Путіна), підвищення власної медійної впізнаваності (привернення уваги засобів масової інформації, суспільства та інших політиків до особи Гео Лероса) та ін.

ВИСНОВКИ

Політична лінгвоперсонологія в її тісних зв'язках із медіадискурсологією, когнітивною семіотикою, лінгвокомпаративістикою і зіставно-типологічною лексикостатистикою стала фундаментальною базою для розроблення її нового напрямку – семіозису політичної токсичності, з позицій якого в дисертації розроблено нову теорію і методологію для виявлення ступенів семіотизації політичної токсичності в медійних дискурс-портретах політиків США, Великої Британії і України шляхом типологічної індексації.

Наукова концепція дисертації ґрунтується на таких теоретичних положеннях: 1) політична токсичність – це когнітивно-дискурсивний і семіотичний феномен медійного дискурсу, який характеризується мотиваційно-прагматичними настановами учасників політичної комунікації, риторичними традиціями та комунікативними піар-технологіями політичної конкуренції, що призводить до політичного протистояння; 2) когнітивна і медійно-дискурсивна природа феномену токсичності, а також його ментальна сутність відображена в семантичних сценаріях вербалізаторів концептів TOXICITY / ТОКСИЧНІСТЬ, які формують їх поняттєві й ціннісно-образні страти й відображають картини світу національних лінгвоспільнот; 3) асоціативна страта концептів містить контрастні уявлення про токсичність, які у представників американського соціуму мають суспільно-політичну спрямованість, у представників британської лінгвокультури пов'язані з трансформаціями іміджу Великої Британії та Королівської родини, у представників української лінгвокультури – із репутаційними втратами політиків-співрозмовників через приниження гідності та знецінення морально-духовних й інших традицій; 4) вербальні, паравербальні й екстралінгвальні способи і засоби семіотизації політичної токсичності в медійному дискурсі залежать від політичних поглядів учасників, а також від їх конфігурації у політичних промовах, які в комплексі формують семіотизоване утворення – токсичне висловлення; 5) конструювання політичної токсичності в медійному дискурсі здебільшого ґрунтується на знаках-індексах, семіотичний зміст яких полягає в стратегії їх каузальної репрезентації – розкриття внутрішньої сутності через результат, наслідок, деталі; 6) процес *семіотизації* є частиною концептуалізації світу, мовленнєво-мисленнєвою операцією, для вивчення якої в роботі розроблено методичку типологічної індексації політичної токсичності в медійних дискурс-портретах американських, британських і українських політиків із залученням математичної формули "панель нормування" Кейселлі.

За результатами реконструкції структур концептів TOXICITY / ТОКСИЧНІСТЬ, під якою розуміється відновлення як власне архетипів (прамовних форм), так і структур свідомості, а також цілих фрагментів картин світу, виявлено хронологію розширення їх семантичної структури в європейських лінгвокультурах. Реконструкція мотиваційної основи поняття *toxic* та хронологія набуття ним поняттєвого змісту в європейських лінгвокультурах показала, що за період з 17-го сторіччя до нашого часу відбулося його метафоричне розширення від прямого значення "медико-хімічна токсичність" до переносного значення "психологічна токсичність". У прямому значенні медико-хімічна токсичність руйнує фізичні конституенти людини і завдає їй фізичної шкоди, у метафоризованому значенні психологічна токсичність руйнує моральні конституенти людини, завдає їй морально-психологічної шкоди. Метафоричне перенесення значення "токсична отрута" на "токсичне висловлення / поведінка людини" здійснено на підставі таких ознак: 1) вид отрути / токсину (слово, поведінка), 2) дія отрути / токсину, 3) наслідки дії отрути / токсину.

Експериментально ідентифіковано асоціативно-образну зону конструювання політичної токсичності в свідомості американців, британців і українців та визначено її місце в структурі концептів TOXICITY / ТОКСИЧНІСТЬ.

Проведений компонентний аналіз вербалізаторів *поняттєвої* зони досліджуваних концептів показав, що в *англійській мові* переносне значення атрибута "toxic" як негативної психологічної якості людини стосується таких ознак ціннісних концептуальних зон, як HARM, UNPLEASANTNESS, MALICIOUSNESS, UNHAPPINESS, в *українській мові* переносне значення атрибута "отруйний" пов'язане з негативною якістю явищ, предметів, слів і охоплює дві концептуальні зони: ШКОДА та ЗЛІСТЬ. Організація структур концептів TOXICITY / ТОКСИЧНІСТЬ є відмінною: американський і британський концепт в ядрі містить поняттєву зону, тимчасом українській – ціннісно-образну.

Визначено форми *паравербальної семіотизації* політичної токсичності в американському, британському й українському медійному дискурсі, а саме: просодичні та жестово-мімічні форми, до яких належать агресивна, принизливо-заступницька, пафосна тональність мовлення, жестикуляція, що порушує особистісні межі співрозмовника (імпульсивні повторювані рухи руками, дотики, спрямування вказівного пальця на опонента, стиснуті кулаки тощо), занадто активна міміка (широко відкритий рот, зведені брови, розширені очі тощо).

До *екстралінгвальних форм семіотизації* токсичності політичної комунікації віднесено кольорову гаму плакатів, одяг, зачіски, прапори, символіка передвиборчої боротьби, музичний супровід та ін., які лише доповнюють токсичний ефект дій / висловлень політика, проте суттєвого самостійного впливу на сприйняття політика як токсичного не мають.

Визначено універсальну для трьох політичних дискурсів адженду прояву політичної токсичності: ЕЛЕКТОРАЛЬНА БОРОТЬБА, в межах якої опоненти завжди вважають один одного токсичними, контрастні форми семіотизації політичної токсичності в медійному дискурсі США, Великої Британії і України визначаються актуальними для кожної з країн інформаційними аджендами: РАСИЗМ, СЕКСИЗМ, КСЕНОФОБІЯ (США), ЄВРОСКЕПТИЦІЗМ, ПАРТІГЕЙТ (Велика Британія), КОРУПЦІЯ, ВІЙНА, ЗРАДА (Україна).

Адаптація типологічних індексів математичної лексикостатистики для діагностики ступенів семіотизації політичної токсичності в медійних дискурс-портретах політичних діячів США, Великої Британії і України дала змогу отримати такі результати: перша група (високий ступінь семіотизації 60–100): Дональд Трамп, Борис Джонсон, Юлія Тимошенко, Тереза Мей, Петро Порошенко, Найджел Фараж; друга група (середній ступінь семіотизації 15–59,9): Ненсі Пелосі, Пріті Патель, Гіларі Клінтон, Віктор Медведчук, Джеремі Корбін, Арсен Аваков; третя група (низький ступінь семіотизації 0–14,9): Александрія Окасіо-Кортес, Ірина Верещук, Ендрю Куомо, Ньют Гінгріч, Гео Лерос, Джон Беркоу.

Отримані наукові результати є коректними для проаналізованого фрагмента мовного, експериментального і дискурсивного матеріалу, які відкривають *перспективи* для подальшого дослідження показників токсичності як у політичному дискурсі, так і в різних формах комунікації: міжособистісному спілкуванні, науково-академічному середовищі тощо, а також для розроблення типології мовних та іміджевих компетентностей політиків у період електоральної боротьби в різних країнах.

Наукові праці, в яких опубліковані основні наукові результати дисертації

Статті у наукових періодичних виданнях,
включених до переліку наукових фахових видань України

1. Шкворченко, Н. Н. (2014). Динамічний компонент інтонації як спосіб впливу в англomовних ділових діалогах. *Одеський лінгвістичний вісник*, 4, 309–312.
2. Шкворченко, Н. Н. (2014). Роль просодии в создании имиджа успешной бизнес-леди. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 8, 226–230.
3. Шкворченко, Н. М. (2014). Художній діалог у парадигмі досліджень. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 11, 96–98.
4. Шкворченко, Н. М. (2016). Компаративні особливості просодичного оформлення англomовного та російськомовного офіційно-ділового дискурсу, *Молодий вчений*, 9(2), 157–162.
5. Шкворченко, Н. Н. (2016). Структура и классификация англоязычного делового диалога. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*, 5, 198–203.
6. Шкворченко, Н. М. (2018). Інтернет-дискурс як лінгвістична категорія. *Науковий вісник Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія: Філологічні науки (мовознавство)*, 5, 198–203.
7. Shkvorchenko, N. (2019). Internet discourse as a linguistic category. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка*, 23(3), 57–61.
8. Шкворченко, Н., & Поліщук, М. (2019). Рекламний дискурс: гендерний аспект. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*, 31, 84–87.
9. Shkvorchenko, N., & Koltsova, J. (2019). Hashtags as a special type of the Internet discourse. *Odessa Linguistic Journal*, 13, 44–51.
10. Шкворченко, Н. М. (2021). Вербальна токсичність у публічних промовах політиків США, Великої Британії та України (зіставний ракурс). *Вчені записки Таврійського національного університету імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*, 32(71)(4, Ч. 2), 163–168. <https://doi.org/10.32838/2710-4656/2021.4-2/27>.
11. Шкворченко, Н. (2021). Дискурсивне портретування токсичних політиків США, Великої Британії й України (аудіовізуальний аналіз). *Проблеми гуманітарних наук: збірник наукових праць Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка. Серія "Філологія"*, 47, 251–259. <https://doi.org/10.24919/2522-4565.2021.47.34>.
12. Шкворченко, Н. (2021). Лінгводискурсивна модель токсичної політичної комунікації в медіасередовищах США, Великої Британії й України. *Актуальні питання іноземної філології*, 14, 125–133.

13. Шкворченко, Н. (2021). Репрезентація токсичного іміджу політика в медійному просторі США, Великої Британії й України. *Сучасні дослідження з іноземної філології*, 20(2), 178–192. <https://doi.org/10.32782/2617-3921.2021.20.178-191>.

14. Шкворченко, Н. М. (2021). Токсична політична комунікація в США, Великій Британії та Україні (контрастивний аспект). *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія "Філологія"*, 50(1), 156–159. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.50-1.36>.

15. Шкворченко, Н. М. (2021). Токсичний політичний дискурс у США й Україні: когнітивно-дискурсивні контрасти. *Записки з романо-германської філології*, 1(46), 127–134. [https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.1\(46\).234406](https://doi.org/10.18524/2307-4604.2021.1(46).234406)

16. Шкворченко, Н. М., & Дашкова, К. В. (2021). Лексико-семантична група 'AVALANCHE' у сучасній англійській мові. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія "Філологія"*, 48, 97–100. <https://doi.org/10.32841/2409-1154.2021.48-2.22>.

17. Шкворченко, Н. М., & Дашкова, К. В. (2021). Лексико-семантична група "Flood" в сучасній англійській мові. *Науковий вісник Ужгородського університету. Серія: Філологія*, 1(45), 202–208. [https://doi.org/10.24144/2663-6840/2021.1\(45\).202-208](https://doi.org/10.24144/2663-6840/2021.1(45).202-208).

18. Шкворченко, Н. (2022). Семіотизація політичної токсичності у медійних просторах США, Великої Британії й України (мультиmodalний аспект). *Науковий вісник Київського національного лінгвістичного університету. Серія "Філологія"*, 25(1), 142–151.

Статті у наукових періодичних виданнях інших держав

19. Шкворченко, Н. (2014). Деловой диалог как объект лингвистического исследования. *Science and Education at New Dimension". Philology*, II (5)(28), 93–96. p-ISSN 2308-5258 e-ISSN 2308-1996.

20. Шкворченко, Н. (2014). Просодическая модель официально-делового диалога по схеме "мужчина-начальник – женщина-подчиненный". *British Journal of Education and Science*, 1(5) (January – June 2014) (5), 292–296.

21. Shkvorchenko, N. (2016). Prosodic Structure of Female Business Discourse. *Scientific Letters of Academic Society by Michal Baludansky*, 4, 78–80. ISSN 1338-9432.

22. Шкворченко, Н. (2021). Токсичные информационные контенты в политической коммуникации США, Великобритании и Украины. *Knowledge, Education, Law, Management*, 3 (39) (2), 121–126. <https://doi.org/10.51647/kelm.2021.3.2.19>. ISSN 2353-8406.

23. Chernysh, V., Dzhochka, L., Marieiev, D., Kuzebna, V., & Shkvorchenko, N. (2021). Formation of Communicative Professionally Oriented Competence of Future Philologists. *Applied Linguistics Research Journal*, 5(1), 185–194. <https://doi.org/10.14744/alrj.2020.44711>. E-ISSN 2651-2629

Монографії (розділи у колективних монографіях)

24. Шкворченко, Н. М. (2017). Ділова жінка VS. діловий чоловік: боротьба двох концептів в англomовному офіційно-діловому дискурсі. В Н. В. Петлюченко (Ред.), *Концепты и контрасты* [монографія] (с. 533–540). Издательский дом "Гельветика". (Серия "Одесские студии по лингвистике и социальным наукам").

Наукові періодичні видання, проіндексовані у базах даних
Web of Science Core Collection та/або Scopus

25. Berkeshchuk, I., Shcherbak, I., Shkvorchenko, N., Masytska, T., & Chorny, I. (2020). Modern Technologies and Application of ICT in the Training Process of Teachers-Philologists. *International Journal of Higher Education*, 9(7), 84–93. <https://doi.org/10.5430/ijhe.v9n7p84>. ISSN 1927-6044, E-ISSN 1927-6052

26. Shkvorchenko, N. (2020). Linguistic and Gender Peculiarities of English Political Discourse. *Annals of the University of Craiova. Series Philology. Linguistics*, XLII (1–2), 398–416.

https://litere.ucv.ro/litere/sites/default/files/litere/Cercetare/Activitate%20stiintifica/Analele%20Facultatii%20de%20Litere/anale_lingvistica_2020_cuprins.pdf.

27. Ostapchuk, I., Shuliak I., Serebrianska I., Bondarenko T., & Shkvorchenko N. (2021). Pragmatic aspects of English euphemisms and dysphemisms in political discourse of social media. *Ad Alta: Journal of Interdisciplinary Research*, 11 (2, special XXIV). http://www.magnanimitas.cz/ADALTA/110224/papers/A_19.pdf

28. Shkvorchenko, N., Cherniaieva, I., & Petlyuchenko, N. (2021). Linguistic approaches and modern communication technologies in political discourses in Europe and the USA (contrastive aspect). *Cuestiones Políticas*, 39(70), 821–837. <https://doi.org/10.46398/cuestpol.3970.49>. ISSN-VersiónImpresa 0798-1406; ISSN-Versiónonline 2542-318

29. Shkvorchenko, N., Hromovenko, V., & Sharapanovska, Y. (2021). The concept of "pandemic" in modern English-language political discourse. *Amazonia Investiga*, 10(46), 225–233. <https://doi.org/10.34069/AI/2021.46.10.23>. ISSN 2322 -6307

30. Shkvorchenko, N., Pershyna, L., Sharapanovska, Yu., Adamova, H., Leontiev, O. (2022). The Linguistic Realisation of "Pandemic" Concept in Contemporary English. ISSN 1799-2591 *Theory and Practice in Language Studies*, Vol. 12, No. 12, pp. 2471-2477, December, 2022. DOI:<https://doi.org/10.17507/tpls.1212.01>
<https://tpls.academypublication.com/index.php/tpls/article/view/5092>

31. Shkvorchenko, N., Talanova, L., Savchuk, H., Zhaboruke, I., & Dashkova, K. (2022). The structure of sociopolitical discourse in the information-type society. *Astra Salvensis*, 10(1), 79–95. <https://astrasalvensis.eu/astra-salvensis-1-2022/#>. ISSN-E: 2393-4727; ISSN-L: 2344-1887

Публікації, які засвідчують апробацію результатів дисертації

32. Шкворченко, Н. Н. (2014). К проблеме исследования диалогической речи. В *Сучасний вимір філологічних наук*. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Львів, 30–31 травня 2014 р. (Ч. 2, с. 112–115). ГО "Наукова філологічна організація "ЛОГОС".

33. Шкворченко, Н. Н. (2014). К проблеме классификации диалога. В *Лингвистическая теория и практика: историческое наследие, актуальные проблемы и перспективы развития*. Материалы VIII Международной научно-практической конференции, посвященной памяти доктора филологических наук, профессора А. К. Корсакова, г. Одесса, 18 грудня 2014 р. (с. 173–175). МГУ.
34. Шкворченко, Н. Н. (2014). Лингвистические особенности этикетного делового общения женщин и мужчин в бизнес-сфере. В *Актуальні проблеми викладання фахових дисциплін у вищій школі*. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції, м. Одеса, 14 листопада 2014 р. (с. 146–150). Фенікс.
35. Шкворченко, Н. Н. (2014). Обучение деловому дискурсу как неотъемлемой составляющей официально-деловой коммуникации. В *Актуальні дослідження у соціальній сфері*. Матеріали третьої міжнародної науково-практичної конференції Одеського національного політехнічного університету, м. Одеса, 15 травня 2014 р. (с. 138–140). Видавець Букаєв Вадим Вікторович.
36. Шкворченко, Н. М. (2014). Реалізація інтенції у діловому діалозі залежно від ієрархічних відносин комунікантів. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*, 21(1), 257–259. <http://www.scinotes.mgu.od.ua/archive/v21-1/68.pdf>
37. Шкворченко Н.М. (2014). Діловий дискурс як об'єкт соціолінгвістичного аналізу. В *Філологія XXI століття: теорія, практика, перспективи*. Тези доповідей III Міжнародної наукової Інтернет-конференції НУ "ОЮА", м. Одеса, 25 квітня 2014 р. (с. 83–84).
38. Shkvorchenko, N. (2015). Gender Aspects of English official business discourse. In P. Busch (Ed.), *The Fourth International Congress on Social Sciences and Humanities. Proceedings of the Congress, Vienna, April 2, 2015* (Vol. 2, pp. 41–44). "East West" Association for Advanced Studies and Higher Education GmbH.
39. Шкворченко, Н. М. (2015). Персональний діалог у художній літературі. В *Гуманітарний та інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих учених*. Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених, м. Одеса, 24 квітня 2015 р. (Ч. III, с. 186–188). МГУ.
40. Шкворченко, Н. М. (2015). Spanish borrowings in the modern English language. В *Лінгвістична теорія та практика: історичне надбання, актуальні проблеми та перспективи розвитку*. Матеріали IX Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті доктора філологічних наук, професора А. К. Корсакова, м. Одеса, 11 грудня 2015 р. (с. 130–133). МГУ.
41. Шкворченко, Н. М. (2016). Гендерно-ієрархічна структура офіційно-ділового дискурсу. В *Лінгвістична теорія та практика: історичне надбання, актуальні проблеми та перспективи розвитку*. Матеріали X Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті доктора філологічних наук, професора А. К. Корсакова, м. Одеса, 15 грудня 2016 р. (с. 103–105). МГУ.
42. Shkvorchenko, N. (2016). Speaking Competence in English Business Communication. В *Сучасні наукові дослідження та розробки: теоретична цінність та практичні результати – 2016*. Матеріали міжнародної науково-практичної

конференції, м. Братислава, Словацька Республіка, 15–18 березня 2016 р. (Т. 3, с. 151–152). ТОВ НВП "Інтерсервіс".

43. Shkvorchenko, N. (2016). Specific features of dialogical communication. В *Матеріали міжнародної наукової конференції на пошану 100-річчя з дня народження професора А. К. Корсакова*, м. Одеса, 31 жовтня 2016 р. (с. 53–55). Видавець Букаєв Вадим Вікторович.

44. Шкворченко, Н. М. (2017). Гендерні особливості англійського мовлення (зіставний аспект). В *Лінгвістична теорія та практика: історичне надбання, актуальні проблеми та перспективи розвитку*. Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті доктора філологічних наук, професора А. К. Корсакова, м. Одеса, 15 грудня 2017 р. (с. 45–48). МГУ.

45. Шкворченко, Н. Н. (2018). Флаер как подвид рекламного дискурса (на материале английского языка). В *Актуальні проблеми філологічної науки: сучасні наукові дискусії*. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої 80-річчю доктора філологічних наук, професора Таранця В. Г., м. Одеса, 23-24 березня 2018 р. (с. 223–224). Міжнародний гуманітарний університет.

46. Shkvorchenko, N. (2018). Business discourse: gender aspect. In *Naukowy i innowacyjny potencjał prezentacji: kolekcja prac naukowych "ΛΟΓΟΣ" z materiałami Międzynarodowej naukowo-praktycznej konferencji*, Opole, 18 listopada 2018 r. (Т. 7, pp. 7–9). "Volynsky Oberegi" Publishing House.

47. Shkvorchenko, N. (2019). English political discourse. В *Лінгвістична теорія і практика: історична спадщина, актуальні проблеми та перспективи розвитку*. Збірник праць XIII Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті доктора філологічних наук, професора В. Г. Таранця, м. Одеса, 13 грудня 2019 р. (с. 202–204).

48. Shkvorchenko, N. (2019). Political discourse as a linguistic phenomenon. В *La science la technologie à l'ère de la société de l'information : collection de papiers scientifiques "ΛΟΓΟΣ" avec des matériaux de la conférence scientifique et pratique internationale*, Bordeaux, France, 3 mars, 2019. (pp. 16–20). OP Plateforme scientifique européenne.

49. Шкворченко, Н. М. (2020). Рекламний дискурс як лінгвістичний феномен. В *Лінгвістична теорія і практика: історична спадщина, актуальні проблеми та перспективи розвитку*. Матеріали XIV Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті доктора філологічних наук, професора В. Г. Таранця, 11 грудня 2020 р., МГУ (с. 68-72). Видавець Букаєв Вадим Вікторович.

50. Шкворченко, Н. (2020). Україномовні та англійськомовні хештеги: класифікація та компаративний аналіз. In *Dynamics of the development of world science. Proceedings of the 5th International scientific and practical conference*, Vancouver, Canada, February 19–21, 2020 (pp. 1090–1098). Perfect Publishing.

51. Shkvorchenko, N. (2020). Linguistic characteristics of contemporary political discourse. In *Scientific achievements of modern society. Proceedings of the 6th International scientific and practical conference*, Liverpool, United Kingdom, February 5-7, 2020 (pp. 341–351). Cognum Publishing House.

52. Шкворченко, Н. Н. (2021). Вербальность и визуальность политической токсичности в медийном пространстве США, Великобритании и Украины. In *Sectoral research XXI: characteristics and features: collection of scientific papers "SCIENTIA" with Proceedings of the II International Scientific and Theoretical Conference* (Vol. 1), October 15, 2021, Chicago, USA (pp. 93–94). European Scientific Platform. <https://doi.org/10.36074/scientia-15.10.2021>

53. Шкворченко, Н. Н. (2021). Дискурсивные маркеры токсичности в выступлениях американских, британских и украинских политиков (контрастивный аспект). In *Modern scientific research: achievements, innovations and development prospects*. Proceedings of the 1st International scientific and practical conference, Berlin, Germany, July 4–6, 2021 (pp. 200–204). MDPC Publishing. <https://sci-conf.com.ua/i-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiya-modern-scientific-research-achievements-innovations-and-development-prospects-4-6-iyulya-2021-goda-berlin-germaniya-arhiv/>

54. Шкворченко, Н.М. (2021). Культурно-специфічна репрезентація токсичного іміджу політика у медіа США, Великої Британії та України. В О. Л. Олійник, О. І. Самойленко, Н. В. Петлюченко, С. І. Потапенко та ін. (Ред. кол.), *Одеські діалоги культур: творчість, людина, мова & Риторика медійного дискурсу*: Матеріали I Всеукраїнської науково-практичної конференції та Круглого столу, м. Одеса, 26–27 листопада 2021 р. (с. 145–148). Одеська національна музична академія імені А. В. Нежданової.

55. Шкворченко, Н. Н. (2021). Невербальные маркеры токсичности в публичном дискурсе политиков США, Великобритании и Украины (аудиовизуальный анализ). In *Scientific Practice: Modern and Classical Research Methods*. Proceedings of the II International Scientific and Practical Conference, October 15, 2021, Boston, USA (pp. 108–109). Primediae Launch & European Scientific Platform. <https://doi.org/10.36074/logos-15.10.2021.30>.

56. Шкворченко, Н. М. (2021). Токсичний імідж політика у мас-медійних дискурсах Великої Британії, України та США. В *Лінгвістична теорія та практика: історичне надбання, актуальні проблеми та перспективи розвитку*. Матеріали XV Міжнародної науково-практичної конференції, присвяченої пам'яті доктора філологічних наук, професора В. Г. Таранця, м. Одеса, 10 грудня 2021 р. (с. 51–54). МГУ.

57. Шкворченко, Н. Н. (2021). Токсичные вербальные контенты в политических дискурсах США, Великобритании и Украины. In *World science: problems, prospects and innovations*. Proceedings of the 11th International scientific and practical conference, Toronto, Canada, July 14-16, 2021 (pp. 436–440). Perfect Publishing. <https://sci-conf.com.ua/xi-mezhdunarodnaya-nauchno-prakticheskaya-konferentsiyaworld-science-problems-prospects-and-innovations-14-16-iyulya-2021-goda-torontokanada-arhiv/>.

58. Шкворченко, Н. М. (2022). Полідискурсивність токсичних медійних ефектів в США, Великій Британії й Україні. В *Adorbemper linguas. До світу через мови. Україна у транскультурному й мультимодальному світі*. Матеріали міжнародної науково-практичної відео конференції, м. Київ, 25 травня 2022 р. (с. 286–288). Видавничий центр КНЛУ.

59. Шкворченко, Н. М. (2022). Мультиmodalність токсичної комунікації в медійних середовищах США, Великої Британії й України. В *Мультиmodalність і трансмедіальність: Когнітивний, прагматичний і семіотичний підхід*. Матеріали міжнародної наукової конференції, Харків, 22–23 квітня 2022 р. (с. 62–63). Харківський національний університет імені В. Н. Каразіна.

60. Shkvorchenko, N. (2022). How politicians become toxic: expression of toxicity in utterance & action & gesture. In *Proceedings of 2nd International Antalya Scientific Research and Innovative Studies Conference*, Antalya, Turkey, March 17–21, 2022 (pp. 156–158).

Публікації, які додатково відображають наукові результати дисертації

61. Шкворченко, Н. Н. (2013). Гендерні особливості просодичного оформлення офіційно-ділового діалогічного дискурсу комунікантами рівного службового рангу. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*, 6, 62–72.

62. Шкворченко, Н. Н. (2013). Гендерно-ієрархічні особливості просодичного оформлення англomовного офіційно-ділового дискурсу (на прикладі комунікантів-начальників). *Науковий вісник Південноукраїнського національного педагогічного університету ім. К. Д. Ушинського*, 17, 230–237.

63. Шкворченко, Н. М. (2015). Просодичний портрет бізнес-леді. *Молодий вчений*, 6(2), 102–105.

64. Шкворченко, Н. М. (2015). Сучасний політичний дискурс. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*, 23, 287–288.

65. Шкворченко, Н. Н. (2016). Речевое воздействие в англоязычном деловом дискурсе. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*, 25, 304–307.

66. Шкворченко, Н. Н. (2016). Сопоставительный анализ англоязычной и испаноязычной официально-деловой коммуникации. *Кременецькі компаративні студії*, VI (2), 97–105.

67. Шкворченко, Н. Н. (2015). Сучасний політичний дискурс. *Наукові записки Міжнародного гуманітарного університету*, 23, 287–288.

АНОТАЦІЯ

Шкворченко Н. М. Типологічна індексація політичної токсичності в медійному дискурсі США, Великої Британії і України. – Кваліфікаційна наукова праця на правах рукопису.

Дисертація на здобуття наукового ступеня доктора філологічних наук за спеціальністю 10.02.17 – "Порівняльно-історичне і типологічне мовознавство". – Київський національний лінгвістичний університет, Міністерство освіти і науки України, Київ, 2023.

У дисертації розроблено новий науковий напрям – *семіозис політичної токсичності* в компаративно-контрастивній перспективі, який передбачає синтез вербального, паравербального та екстралінгвального знакоконструювання феномену політичної токсичності з позицій медіадискурсології, політичної лінгвоперсонології, когнітивної лінгвокомпаративістики та зіставної типологічної індексації ступенів прояву лінгвокогнітивних феноменів.

Апробовано методику експериментально-інструментального дослідження політичної токсичності в медійному дискурсі США, Великої Британії і України і сконструйовано її наукову модель; реконструйовано первинну семантичну та ціннісно-поняттєву зони концептів TOXICITY / ТОКСИЧНІСТЬ у лексикографічних джерелах англійської і української мов; експериментально ідентифіковано асоціативно-образну зону відображення політичної токсичності в свідомості американців, британців і українців та визначено її місце в структурі концептів TOXICITY / ТОКСИЧНІСТЬ; виявлено спільні й відмінні засоби паравербальної й екстравербальної семіотизації політичної токсичності в медійному дискурсі США, Великої Британії і України; адаптовано типологічні індекси лексикостатистики для діагностики ступенів семіотизації політичної токсичності в колективних, асоціативно-індивідуальних, символічних та медійних дискурс-портретах політичних діячів США, Великої Британії і України.

Ключові слова: типологічна індексація, політична токсичність, медійний дискурс, семіозис, вербальний, паравербальний, екстралінгвальний, дискурс-портрет, США, Велика Британія, Україна.

SUMMARY

Shkvorchenko N. M. Typological indexation of political toxicity in the media discourse of the USA, Great Britain and Ukraine. – Manuscript.

Thesis for a Doctoral Degree in Philology. Speciality 10.02.17 – "Comparative Historical and Typological Linguistics". – Kyiv National Linguistic University, Ministry of Education and Science of Ukraine, Kyiv, 2023.

The thesis presents a new scientific direction – *the semiosis of political toxicity* in a comparative-contrastive perspective, which involves the synthesis of verbal, paraverbal, and extralingual signs of the political toxicity phenomenon from the standpoints of media discourse, political linguistic personology, cognitive linguistic comparativism, and comparative typological indexing of linguistic-cognitive phenomena degrees manifestation. The dissertation is methodologically based on the synergistic principle of relevant empirical and experimental methods and techniques of comparative and typological research, which were adapted to diagnose the degree of political toxicity manifestation in the media discourse of the USA, Great Britain and Ukraine. The research clarifies the definition of political toxicity as a result of the person's behaviour perception that causes reputational harm or discriminates a politician. It constructs a scientific model of semantic and value-conceptual features in the structure of TOXICITY concepts in the lexicographic sources of the English and Ukrainian languages and the expansion of their semantic structure in European linguistic cultures, as well as the experimental identification of the associative and figurative zone of political toxicity in the minds of Americans, Britons and Ukrainians. The paper explains the relevance for a comparative and typological research of political toxicity in the media discourse of the USA, Great Britain and Ukraine by the general socio-political situation in the world, where these countries are the key subjects of the new geopolitics, and stimulates scientists to develop new communication strategies to ensure the effective interaction of all participants in the political process, and contributes to the mitigation and neutralization of toxic effects.

The study reveals the modes of the toxic effect deployment and the dictums of the politician's toxic image formation in the collective, associative-individual, symbolic and media discourse-portrait.

It also originated and proved the hypothesis that political toxicity is the result of the perception of a person's behavior that causes particular harm or discriminates against an opponent during public communication resulting in such a politician being defined as toxic. Toxic behavior is usually characterized by a radical orientation of the views of politicians and opinion leaders to the right or left; it is the result of attributing projections to a certain group of people and is verbally explained in the media using the attribute 'toxic'. Complex analysis of a politician's toxic image in different linguistic cultures takes into account the politicians' behaviour as opinion leaders and the coverage of the target audience, to which the effect of his/her toxic rhetoric extends to – one person, a group of people, the wider community. At the same time, the types of harm resulting from the visualization of the media toxic effect can be aimed at both the psychological states of the addressee and his/her gender, age, and professional characteristics. The thesis determines means of verbal expression of toxicity both by the aggressive-emotional type of the politician-speaker and by the socio-cultural features of political struggle in the United States of America, Great Britain and Ukraine. The dissertation substantiates typological indexes for diagnosing the degree of political toxicity in the discourse-portraits of top American, British and Ukrainian politicians according to the formula. It also identifies the modes of deployment of the toxic effect and the dictums of the formation of a toxic image of a politician. Based on the calculations of typological political toxicity indexes of politicians of the USA, Great Britain and Ukraine, the first group (strong toxicity) included Donald Trump, Boris Johnson, Yuliia Tymoshenko, Theresa May, Nigel Farage and Petro Poroshenko, the second group (moderate toxicity) – Nancy Pelosi, Priti Patel, Hilary Clinton, Viktor Medvedchuk, Jeremy Corbyn and Arsen Avakov, the third (mild toxicity) – Alexandria Ocasio-Cortez, Iryna Vereshchuk, Andrew Cuomo, Newt Gingrich, Geo Leros and John Bercow.

Keywords: typological indexing, political toxicity, media discourse, semiosis, verbal, paraverbal, extralingual, discourse-portrait, the USA, Great Britain, Ukraine.